

Vertaileva tutkimus Ylen ja MTV:n Mestareiden liigan jalkapalloselostuksista keväältä 2013

Juuso Veltheim

Liikuntapedagogiikan

Pro Gradu -tutkielma

Syksy 2015

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Veltheim, Juuso. 2015. Vertaileva tutkimus Ylen ja MTV:n Mestareiden liigan jalkapalloselostuksista keväältä 2013.” Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 49s.

Suorat urheilulähetykset ovat lisääntyneet runsaasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Televisiolähetykset ovat tuoneet urheilun suomalaisten koteihin ja tarve ammattitaitoisille urheiluselostajille on kasvanut.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää minkälaisia ominaispiirteitä jalkapalloselostuksista voidaan erottaa. Kahdeksan eri ottelun selostuksia tutkittiin sisällönanalyysillä. Kategorioita muodostui yhteensä kuusi, joita olivat ”tunnelman luominen ja yleisön havainnointi”, ”yleiset havainnot”, ”yksittäisten pelaajien/tuomareiden ratkaisut”, ”valmentajan vaikutus”, ”tulevaisuuteen orientoituminen” ja ”historiallinen kerronta”. Näiden kategorioiden avulla vertailtiin kahden eri televisiokanavan, Ylen ja MTV:n, Mestareiden liigan jalkapalloselostusten sisältöä ja laatua. Tutkimuksessa analysoitiin näiden kommenttien määriä ja laadullista sisältöä. Tutkimusaineisto kerättiin nauhoittamalla jalkapalloselostuksia 12.2.2013-1.5.2013 välisenä aikana. Nauhoitettuja otteluita oli yhteensä kahdeksan, neljä molemmilta kanavilta.

Ylen lähetykset olivat todella monipuolisia. Ylen lähettämien otteluiden selostuksista merkintöjä eri kategorioihin tuli selkeästi enemmän kuin MTV:n otteluista. Tämä ilmeni siten, että selostajat tarjosivat erittäin asiantuntevaa tietoa ja monipuolisen näkemyksen ottelun kulusta. MTV:n lähetykset puolestaan tarjosivat Yle:ä värikkäämpää kielenkäyttöä ja pikkutarkkoja tietoja yksittäisten pelaajien tai joukkueiden historiasta.

Urheilulähetyksen lisääntyessä osaaville ja asiantunteville selostajille on yhä enemmän tarvetta ja kysyntää. Tämänkin tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että urheiluselostukset eroavat enemmän selostajien persoonallisuuden kuin televisiokanavien ominaispiirteiden perusteella. Urheiluselostukseen keskittyvä koulutus olisi suotavaa, jotta tulevaisuudessa voitaisiin edelleen taata laadukkaita urheiluselostuksia niin jalkapallossa kuin muussakin urheilussa.

Avainsanat: Urheiluselostus, jalkapallo, Yle, MTV, tapaustutkimus

ABSTRACT

Veltheim, Juuso. 2015. Comparative study between Yle and MTV Champions league soccer sportcaster in spring 2013. The Department of Sport Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis 49pp.

Live sport broadcasts have increased abundantly in last few decades. Television broadcasts have brought sport to Finnish homes and the need of professional sport commentators has increased.

The purpose of this study was to categorise soccer commentary by features which can be found from soccercaster. The commentary of eight different matches was analysed by content analysis. Six categories was found, whom were "creating atmosphere and observation of audience", "general observations", "single player's/referee's decisions", "impact of coach", "orientation of future", and "historical narration". Content of commentary and quality of soccer commentaries in UEFA Champions League games was compared in these categories between two different television channels, Yle and MTV. In this study the content of commentary was analysed by the quantity and quality in these six categories. Research material was collected by recording soccer commentary between 12.2.2013 and 1.5.2013. There were altogether eight recorded matches, four in both channels.

The broadcasts on Yle were multifaceted. Yle had more mentions in different categories than MTV. This became apparent in the way commentators offered expert information and multifaceted view about how the match has gone. Broadcasts of MTV for their part offered more colourful language than Yle and detailed information about history of single player or team.

The increase of sport broadcasts also increases the need and demand of competent and expert commentators. As a result of this study was that sport commentaries was more depended on the personal features of sportcaster than the features of television channels. Education of sport commentary would be desirable so that we could get quality sportscommentaries in soccer and other sports in future.

Keywords: Sports commentary, soccer, Yle, MTV, case study

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 URHEILUSELOSTUS JA URHEILUJOURNALISMI SUOMESSA.....	5
2.1 Selostusten varhaiset juuret	6
2.2 Suomalaisen selostuksen suunnannäyttäjät	8
3 TELEVISION MAHTI JA KAUPALLISUUDEN VOIMA URHEILUSELOSTUKSESSA	12
3.1 Television nousu radion rinnalle ja näköradion sementoitunut asema	12
3.2 Kaupallistuminen jättämässä radion paitsioon	14
3.3 Kaupallisuus muuttaa urheilulähetystä	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	17
4.1 Tutkimustehtävät ja tutkimuskysymykset	17
4.2 Aineiston kuvaus.....	18
4.3. Analysoinnin kulku ja kategoriat.....	19
4.3 Laadullisen analyysin huomiota tekstistä	24
5 TULOKSET.....	27
5.1 Tunnelman luominen ja yleisön havainnointi.....	28
5.2 Yleiset havainnot	31
5.3 Yksittäisten pelaajien/tuomareiden ratkaisut	33
5.4 Valmentajan vaikutus	35
5.5 Tulevaisuuteen orientoituminen	37
5.6 Historiallinen kerronta	39
6 POHDINTA.....	41
LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Urheilun näkyvyys on lisääntynyt paljon viimeisten vuosikymmenten aikana. Eniten tätä on edesauttanut huomattavasti paisunut television urheilutarjonta. Televisio on horjuttanut radion asemaa tarjoten penkkiurheilijalle yhä enemmän silmäniloa ja valinnanvaraa. Radio on sitkeästi säilyttänyt paikkansa keskittyen erityisaloihin kuten esimerkiksi urheiluun. Jääkiekolla on pitkään ollut vahva asema maamme televisiotarjonnassa, mutta lisääntynyt ohjelmatarjonta on tuonut suomalaiselle urheiluareenalle tervettä kilpailua muiden lajien muodossa. Urheilun näkyvyys ja media ovat määräämässä ne kaupallistumisen raamit ja suuntaviivat, joihin televisio ja myös radio asettuvat.

Suomessa vallitseva urheilutarjonta keskittyy pääasiassa jääkiekkoon ja ulkomaalaiseen jalkapalloon muiden lajien arvokisojen lisäksi. Tarjonta keskittyy näiden lajien ympärille, ja tapahtumat, jotka kiinnostavat ja keräävät suurimmat yleisömäärät luonnollisesti määrittelevät ja ohjaavat esillä olevaa tarjontaa. Yleisesti puhutaan suomalaisista urheilukansana, mutta tosiasiassa suurin osa suomalaisista kiinnostuu urheilusta vain, jos suomalaiset ovat kilpailuissa mukana. Urheilulähetysiin olennaisesti kuuluvat selostajat omalla asiantuntemuksellaan. Kiinnostavaa on, minkälaista suomalainen urheiluselostus on tällä hetkellä ja mitä tulevaisuuden näkymiä siihen liittyy?

Urheiluselostajien tehtävä on muuttunut rajusti radion millintarkoista tiedon ja ympäristön havainnoista entistä kokonaisvaltaisempaan televisiokuvan analyysiin kyseessä olevasta urheilutapahtumasta. Ärje (2010) liittyy pro gradu -tutkielmassaan urheiluselostustapahtuman samankaltaiseen draaman kaareen kuin teattereissa on mahdollista havaita: alku, keskikohta ja loppu. Hän painottaa tutkimuksessaan tarinallisuuden korostumista urheiluselostuksissa. (Ärje 2010, 67.) Samasta draamasta puhuu myös Virtapohja, joka painottaa television tyypillisen piirteiden poikivan tunnelatauksia itsessään, vaikkakaan toimittajat eivät tietoisesti pyri muodostamaan urheilutapahtumiin ylimääräistä draamaa. Tämän avulla draama pitää katsojia otteessaan sitä tiedostamatta. (Virtapohja 1998, 81-84.) Samalla kun selostuksen luonne on ajan mukana muuttunut, ovat myös yleisön asiantuntemus ja vaatimukset kasvaneet. Siitä huolimatta Ärjen mainitsema draaman kaari on todennäköisesti helposti havaittavissa nykyaikaisistakin urheiluselostuksista.

Selostajan asiantuntemus ja innokkuus näyttelevät suurta roolia ja ovat tärkeimpiä välineitä televisiokanaville niiden mainostaessa urheilutapahtumaa ja innostaessa uutta yleisöä lajin pariin (Desmarais & Bruce 2009). Tämä asiantuntemus on tärkeää varsinkin silloin, kun jokin urheilulaji esittäytyy ensimmäistä kertaa televisiossa, mutta myös lajin kiinnostuksen synnyttämisessä ja uusien katsojien koukuttamisessa lajin syövereihin. Urheiluselostus on harvinaisen ainutlaatuinen ja vaativa työkenttä, jossa pätevien selostajaehdokkaiden määrä suurenee päivä päivältä. Urheiluselostuskulttuurimme perusteet ja suurimmat suunnannäyttäjät ovat tässä pro gradu –tutkielmassa kirjallisuuskatsauksen perustana.

Kuten Wenner (1989) toteaa, katsottaessa ottelua televisiosta, katsoja saa täysin eri näkökulman kuin paikanpäällä oleva katsoja. Television kautta katsovilla on helpompi kanavoida mitä lähetyksestä seuraa, kun taas paikanpäällä olevat katsojat joutuvat tekemään jatkuvia päätöksiä siitä, seuraavatko he pelaajia, pelikentän reunalla olevia joukkueen jäseniä tai muita faneja. Katsojan on pakko tehdä valinta, mitä seurata, kun taas television välityksellä tuottaja päättää, mitä näytetään ja mihin keskitytään. (Wenner 1989, 31.) Urheiluselostajat voivat omalla kielenkäytöllään, tietotaidollaan ja innokkuudellaan olla innostamassa katsojia vapaa-ajan liikuntaharrastuksiin. On tärkeää, miten urheiluselostajat tukevat tavallisten penkkiurheilijoiden mahdollista omaa aktiivisuutta lajia kohtaan. Mitä enemmän urheilu on mediassa esillä, sitä matalampi kynnyks on saada tietoja lajista ja lähteä ehkä itse kokeilemaan sitä. Koska urheilua seuraava yleisö ottaa vaikutteita lajista, lähetyksestä ja selostajasta, on myös kanavien eroavaisuuksien selvittämisellä merkitystä.

Urheilujournalismi on vahvasti yhteydessä kunkin maan urheilukulttuuriin ja sen erityispiirteisiin, minkä johdosta kansainvälistä tutkimustietoa on haastavaa hyödyntää kansallisessa tutkimuksessa (Heinilä 2000, 274). Myös Pänkäläinen toteaa, että jokaisen maan urheilujournalismissa on kansallisia ominaisuuksia ja painotuksia (Pänkäläinen 1998b, 34).

Monia lajeja ja niiden sääntöjä on muokattu viime aikoina entistä viihteellisempään muotoon, jotta televisiossa saataisiin luotua draaman kaaria ja lähetyksistä mielenkiintoisempia sekä, että ne olisi helpommin istutettavissa ohjelmakaavioon (Virtapohja 1998, 114; Pänkäläinen 1998b, 34-35). Jalkapallo ei ole tälle tielle lähtenyt, sillä sääntöuudistuksia ei ole viihdetarkoituksessa television aikakaudella tehty. Jalkapallo on jääräpäisyydestään huolimatta tai ehkä

juuri siksi säilyttänyt asemansa. Se on yksi seuratuimmista televisiolajeista ja myös yksi maailman pelatuimmista lajeista. (Pänkäläinen 1998b, 34-35.)

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, minkälaisiin sisällöllisiin kategorioihin jalkapalloselostus on jaettavissa ja analysoida jalkapalloselostuksen sisältöjä näiden kategorioiden avulla. Tutkielman toisena tavoitteena on vertailla muodostettujen kategorioiden avulla sitä, kuinka Ylen ja MTV:n jalkapalloselostukset eroavat toisistaan.

Tutkielman alussa käsitellään urheilujournalismia ja –selostamista Suomessa. Ketkä ovat olleet ensimmäisiä vaikuttajia, joista myöhemmät selostajat ovat ottaneet oppia ja suuntaviivoja. Tämän jälkeen katsastetaan television ja radion suhdetta ja muutosta, joka viime vuosikymmeninä radion ja television suhteen on tapahtunut. Lisäksi kaupallistuminen ja sen tuomat haasteet käsitellään urheilun näkökulmasta.

Tutkimuksen toteuttamisen ja tutkimusmenetelmiä käsittelevässä osuudessa esittelen tutkimuksen peruskysymykset ja metodiset valinnat, joita työn aikana olen tehnyt. Käsitellyssä oleva aineisto ja jalkapallo-otteluiden purkaminen alkaa tästä. Tuloksissa annan esimerkkejä siitä, kuinka Yleisradion ja MTV:n jalkapalloselostukset eroavat toisistaan. Lopussa pohdin saatuja tuloksia sekä tutkimusprosessin etenemistä ja onnistumista mahdollisimman rehellisesti. Annan myös ehdotuksia siitä, mitä aiheen tienoilta olisi jatkossa mielenkiintoista tutkia.

Urheiluselostuksia on tutkittu Suomessa niukasti. Pro gradu –tutkielmia vaativampia opinnäytteitä ei ole Suomessa julkaistu urheiluselostamiseen liittyen. Anttoni Pihlajamäki (2006) on tutkinut urheiluselostuksen kielellisiä erityispiirteitä sekä selostajan ja kommentaattorin yhteistyötä jalkapalloselostuksessa. Mari Tuukkanen (2002) on tutkinut jääkiekko-otteluissa puolueellisuuden rakentumista urheiluselostuksissa. Minna Pyykkö (2007) on omassa opinnäytetyössään pohtinut, ketä maksulliset urheilulähetykset palvelevat parhaiten. Maarit Tamelin (2008) tutki jalkapalloselostuksissa käytettävää kieltä englanninkielisissä jalkapallolähetyksissä. Suomessa ei ole aiemmin tutkittu kahden suurimman televisiokanavan eroja selostusten osalta, ja niihin tämä tutkimus pyrkii antamaan suuntaa-antavia vastauksia. Tulosten pohjalta käsitys urheiluselostamisen nykytilasta päivittyy ja on mahdollista vertailla, kuinka jalkapalloa selostavien toimittajien kieli on aikojen saatossa muuttunut. Selostuksella voidaan parhaimmillaan laajentaa katsojien pelin ymmärrystä ja lisätä heidän kiinnostustaan kehittää omia taitojaan ymmärtää jalkapallon nyansseja.

Aihe kiinnostaa minua suuresti, sillä olen työskennellyt urheiluselostuksen parissa vuoden verran vuonna 2009. Toivon myös, että ääneni ei kuulunut tuolloin viimeistä kertaa eetteristä. Aiheen mielekkyys ja kokemukseni alalla työskentelystä ovatkin motivoineet minua tämän tutkimuksen tekoon.

2 URHEILUSELOSTUS JA URHEILUJOURNALISMI SUOMESSA

Urheilujournalismia ei ole perinteisesti otettu vakavasti, sillä siihen kuuluu vahvasti viihteellinen vivahde. Silti se on tänä päivänä yksi tiedotusvälineiden merkittävimmistä aiheista. Urheilujournalismi on esimerkiksi sanomalehtien valtavan panostuksen kohteena, sillä tasokkaat ja laajat urheilusivut takaavat lehdille maksavia asiakkaita. (Rautarinta 2002, 6.) Urheilujournalismi on aina itsessään liitetty painoviestintään mikä antaa laajemman historiallisen merkityksen nykyiselle urheilujournalismille (Boyle 2009, 30).

Rautarinta (2002) toteaa, että urheilujournalismiin asennoidutaan nykyään kuin se olisi viihdettä ja kaikki urheiluotsikon alla olevat asiat voidaan laskea urheilujournalismiksi. Vuolle (1983) painottaa myös liikuntainformaation olevan käytännössä viihteellistä tiedottamista (Rautarinta 2002, 7). Urheilujournalismissa ottelun tulos tai raportin välittäminen pelistä ei ole ainoa huomion kohteeksi pääsevä aihe. Usein urheilutapahtumissa media tarttuu valitettavan helposti pelin ulkopuolella tapahtuviin asioihin itse pelin sijaan kuten tappeluihin ottelussa tai katsomossa. (Blomqvist 2011, 9.) Esimerkiksi vuoden 2012 syksyn alussa tapahtunut tappelukohtaus Jokereiden ja Helsingin IFK:n pelaajien välillä ei voinut jäädä tiedotusvälineitä seuraavalle huomaamatta. Muistaako kukaan tulosta tai edes sitä, kumpi kyseisen ottelun voitti. HIFK-kapteenin, suomijääkiekon ikonin, Ville Peltosen brutaali möyhentäminen asetti urheilullisuuden kauas pois pelin keskiöstä. Tappelu vei palstatilan ja huomion itse peliltä pitkäksi aikaa ja asiasta kirjoiteltiin vielä kuukausia tapahtuman jälkeenkin.

Boyle (2009, 181-183) toteaa, että urheiluteollisuuden kasvaessa journalistit joutuvat jatkuvan haasteeseen. Silti urheilun kohdalla haasteet ovat yhdensuuntaisia muiden journalistiikan alojen kohtaamien haasteiden kanssa. Urheilu, jossa on sekoitus viihdettä ja draamaa, haastaa journalisteja jatkuvasti asiantuntevampaan suuntaan yhä asiantuntevamman kohdeyleisön edessä. Hänen mukaansa kolmella asialla; kaupallistumisella, digitalisoitumisella ja globalisaatiolla, on tällä hetkellä suurin valta urheilujournalismiin. Kaupallistumisen lisääntyminen on tuotteistanut urheilijoita ja heidät on vedetty mainoksien kautta esille, jotta esimerkiksi lehdet saisivat uusia lukijoita. Laajentuneen uutisoinnin johdosta aihepiiri on sekoittanut rajo-

ja perinteisen urheilujournalismin ja urheiluun liittyvän journalismin välillä. (Boyle 2009, 2-5.)

Urheilujournalisteihin kohdistuu lähes mahdottomat odotukset, kun samaan aikaan pitää olla objektiivinen toimittaja, kriittinen tutkija, urheilun ja seurojen puolustaja, fanien edustaja ja mielellään myös itse entinen eliittuurheilija (Rowe 1999, 37). Tulevaisuudessa odotukset tuskin ovat ainakaan vähenemässä. Urheilun mielenkiinto koostuu Heinilän (2000) mukaan urheilun perustietojen tuntemuksesta. Heinilä toteaa joukkoviestinnän edistävän katsojien ymmärrystä siitä, mikä urheilijan suorituksen taso on ollut. Katsojien syvimmat oivallukset syntyvät pelien nyansseista liittyen taktillisiin ja taidollisiin hienouksiin sekä yhteispelin onnistumisiin, mikä on mahdollista vahvan asiantuntemuksen ja yleisesti urheilun omakohtaisen harrastamisen ansiosta. (Heinilä 2000, 275.) Urheilujournalisteilla, joilla tarkoitan myös urheiluselostajia, on lisääntyvässä määrin vastuu kuuntelijoiden ja katsojien ymmärryksestä peliä tai urheilutapahtumaa kohtaan.

Heinilän (2000) mukaan suomalainen urheilujournalismi keskittyy selostamaan tapahtuman, jonka lisäksi haastatellaan itse urheilija ja valmentaja. Suomalaista urheilujournalismia on kritisoitu kapea-alaisuudesta ja pinnallisuudesta, mikä kumpuaa joukkoviestinnän kaupallisuudesta ja halusta vastata suuren yleisön kysyntään. (Heinilä 2000, 281.) Kuten Laine ja Itkonen toteavat, urheiluselostaminen ei ole yhtäkkiä pinnalle ponnahtanut uusi ilmiö. Eri tavoin ja eri lailla kansalaisille on välitetty urheilutapahtumia jo modernin urheilun alusta alkaen. (Laine & Itkonen 2009.) Koska urheiluselostamista on ollut Suomessa jo melkein sadan vuoden verran, on hyvä katsastaa, kuinka se on saanut maassamme alkunsa.

2.1 Selostusten varhaiset juuret

Paperilehdistön aikana jutuilla oli tarkat raamit ja ohjeet, kuinka tapahtumista tuli kirjoittaa. Radion aikakauden alkupuolella toimittajilla oli iso etu sanomalehtien urheilujuttuihin verrattuna, sillä radio antoi toimittajan omalle persoonalle enemmän vapauksia verrattaessa tarkasti rajattuihin sanomalehtien urheilujuttuihin. Tämän ansiosta urheiluselostajat Martti Jukola ja Pekka Tiilikainen kipusivat laajan kuulijakunnan tietoisuuteen senaikaisia lehtitoimittajia paremmin. (Laine 2012.) Tätä tilaa selostajan persoonallisuudelle radio korosti enemmän kuin myöhemmin esimerkiksi televisio, koska televisiossa tapahtuma välittyy selostajan äänen lisäksi myös elävän kuvan avulla (Virtapohja 1998, 73-74). Radio kiehtoi myös sen takia, että

radion kautta oli mahdollista kertoa ulkomaisista urheilutapahtumista samalla, kun laji tai itse ottelu oli vielä käynnissä. Tämä muutos, joskus hitaaseen uutisten tiedottamiseen, oli merkittävä. (Virtapohja 1998, 71-73.) Ennen radion suosiota lehtien urheilu-uutisointi oli paljolti selostuksenomaista ja se pyrki välittämään lukijoille aidon kisatunnelman. Kun radio alkoi välittää urheilukilpailujen selostuksia, asian tärkeys näkyi osuvasti siinä, että jopa radiojumalanpalvelukset joutuivat väistymään ja vaihtamaan ajankohtaansa hiihtolähetysten mukaan. Television tullessa välittämään urheilutapahtumia, selostamisen luonne muuttui. Selostajilta edellytettiin huomattavasti suurempaa tarkkuutta, sillä virheellisestä tapahtumien kerronnasta jäi heti kiinni. (Laine & Itkonen 2009.)

Laine ja Itkonen (2009) jakavat urheiluselostajat neljään sukupolveen. Ne ovat 1) tarinoitsijat, kuuluttajat ja kirjoittajat, 2) radion selostajat, 3) television pioneerit sekä 4) urheilutuotteen tekijät. Näistä kategorioista on selkeästi huomattavissa myös suuntaukset, joihin selostaminen on kehittynyt vuosien saatossa. Selostukset alkoivat tarinankerronnallisesta otteesta, mutta nykyään selostaja on tekemässä tuotetta asiakkaalle. Lisäksi myös vaatimukset selostajaa kohtaan ovat kasvaneet merkittävästi. Kaupallisuuden lisääntyminen on kilpailuttanut myös urheilutuotteen tekijät, kuten Antero Mertarannan siirto MTV:lle osoittaa. Tässä tapauksessa yksittäisen selostajan kyky luoda urheilutuotetta toimi syöttinä uusien maksavien asiakkaiden kalastamiselle.

Suomalaiselle urheiluselostukselle ensimmäisiä suuntaviivoja piirtämässä ollut Pekka Tiilikainen kuvaa radioselostuksen tärkeintä tehtävää selkeästi ja ytimekkäästi. Sen tehtävänä oli hänen mukaansa välittää informaatiota sekä tapahtumassa vallitsevaa tunnelmaa. (Kurjensaari 1970, 145.) Tämä perusolettamus ei ole aikojen saatossa muuttunut mihinkään ja se on vielä tänäkin päivänä hyvänä perusrunkona toimivalle lähetykselle. Historiallisesti radioääni tai televisiokasvo yksinkertaisesti selittää kuuntelijalle tai myöhemmin katselijalle urheilutapahtuman kulkua. Tilanne muuttui kun urheilujournalistit alkoivat kertoa omia analyysejään ja mielipiteitään sen sijaan, että he olisivat kertoneet tosipohjaisesti urheilutapahtumista. (Boyle 2009, 76.)

Alkuun televisioselostajat olivat suurelta osin urheiluselostuksen moniottelijoita, eikä yhteen lajiin keskittyminen ollut yleistä (Laine & Itkonen 2009). Esimerkiksi sotavuosien aikaan selostuksen pioneereina olleet Martti Jukola ja Pekka Tiilikainen selostivat urheilun lisäksi muun muassa sodan tapahtumia ja hautajaisia. Tuohon aikaan selostajat heittäytyivät tunteella

kilpaan mukaan. He loivat selostamisen peruseriaatteina toimivan pohjan, johon nykyajan selostajakaarti selostuksiaan rakentaa ja kehittää.

2.2 Suomalaisen selostuksen suunnannäyttäjät

Alkuaikoina radion urheiluselostusten esikuvana ja suunnannäyttäjänä Suomessa toimi Martti Jukola, jonka ponnahdus kansan tietoisuuteen tapahtui vuoden 1931 syksyllä Tukholmassa käydyssä yleisurheilumaaottelussa. Hetkessä hänelle muodostui oma tyyli, jolle ominaista oli tilanteiden myötäeläminen ja rytmin vaihtelu. Myöhemmin tästä muodostui hänen tavaramerkkinsä. Kurjensaari toteaa Jukolan äänen olleen kimaltelevaa samppanjaa. (Kurjensaari 1970, 144–145.)

Tikkanen puolestaan luonnehtii Jukolan selostustyyliä pro gradu -työssään selkeän selostuskaaren muotoiseksi. Ensin kyseessä oli sääolosuhteiden ja ympäristön kuvausta, pitkien kilpailujen aikana analysointia ja tulosten kerrontaa. Jukola ei myöskään epäröinyt hypätä tapahtumien virtaan mukaan täydestä sydämestään. Hänen tyyliinsä kuului tarkasti ja kuuntelijaa sekä kyseessä olevaa urheilijaa kunnioittaen kertoa objektiivisesti, miten asiat olivat ja antaa urheilijoille, pääosanesittäjille, heille kuuluvaa arvostusta. (Tikkanen 2000, 51–52; Salomaa 1989, 263.) Tuohon aikaan kilpailijoiden kritisointi ei ollut yleistä, joten Jukolan tyyliin ei kuulunut värikkään kielen käyttö nykymuodossaan, vaan nokkeluudet oli rakennettu ikään kuin sivutuotteeksi, minkä kuuntelija oivalsi, jos oivalsi. Jukolasta välittyvä kuva, on varma ja asiapitoinen, urheilun tarkasti tunteva ammattilainen, joka jätti omat mielipiteet kertomatta. (Tikkanen 2000, 51–52.) Jukola teki pitkän, yli kaksi vuosikymmentä kestäneen uran urheiluselostusten parissa. Ura oli kuitenkin katketa vuoden 1942 syksyllä, Jukolan selostettua asemiesiltaa humalassa, mutta hänen uransa jatkui aina vuoteen 1952 asti. (Tikkanen 2000, 36.) Hän jätti perinnön ja vankkumattoman pohjan, jonka perustalta tulevien selostajien oli helppo luoda oma tyyliinsä.

Jukolan kanssa samoihin aikoihin nousi esiin uimari Pekka Tiilikainen, joka on itse todennut Jukolan luoneen radioselostukselle perusteet. Ensimmäinen heidän yhteinen työtehtävänsä oli vuoden 1938 Lahden MM-hiihtojen selostaminen. Yhteistä matkaa he taivalsivat 13 vuotta. Tiilikainen joutui alkuvuosinaan Jukolan tavoin epämiellyttävään tilanteeseen, kun sotavuodet painoivat päälle ja heidän tehtävänä oli välittää sota-aikojen tapahtumia suoraan rintamalta pirtin nurkkaan. Tiilikainen (1940) itse kertoo sota-aikaisen radioselostuksen tärkeimmäksi

tehtäväksi yhdistää ja pitää yhteyttä kodin ja rintaman välillä. Tällöin oli ensiarvoisen tärkeää, miten asioita tuotiin esiin, ja hän toteaaakin rintamalle lähtemisen olleen äärimmäisen haastavaa. (Tiilikainen 1940, 9–10.)

Kurjensaari (1970) toteaa Tiilikaisen perusolemuksen olleen rauhallinen ja hänen mahtinsa perustuneen aitoon persoonallisuuteen. Tiilikainen oli tyyni, sikaria polttava urheilija, jonka suurin voima välittyi hänen luonnollisesta olemuksestaan. Kurjensaari kuvaa Tiilikaisen ääntä sahdiksi Jukolan samppanjaan verrattuna. (Kurjensaari 1970, 144.) Helsingin olympialaiset, jotka pidettiin lopulta sotavuosien jälkeen vuonna 1952, olivat Tiilikaiselle lopullisen läpimurron kisat. Jukola sairastui vakavasti ennen kisoja, ja Tiilikaisesta tuli itseoikeutetusti kisojen pääkuuluttaja. Kurjensaari kuvailee Tiilikaisen selostusten aikana kuulijoiden välittömästi huomanneen rytmin vaihtumisen ja innostumisen, kun jotain tärkeää tapahtui. (Kurjensaari 1970, 146.) Tiilikaiselle oli ominaista ohjata kuuntelijat lähetyksen pauloihin selkeän johdanto-osuuden kautta ennen varsinaista kilpailuselostusta, sekä havainnoida ja kertoa kuuntelijoille myös yleisön toimintaa urheilutapahtuman aikana (Salomaa 1989, 275). Kurjensaari toteaa erään aikakauden päättyneen Tiilikaiseen väittäen tämän olleen viimeinen sen koulukunnan selostaja, jonka puheesta paistaa läpi urheilun kansallinen vaikutus ja sen merkitys osana itsenäisyystaistelua. (Kurjensaari 1970, 147.)

Suomessa on yleistä, että selostaja pysyy vanhassa ja turvallisessa konseptissa. Legendojen kautta on saatu tietoa, kuinka selostusta tulisi tehdä. Mutta esimerkiksi Antero Mertaranta on aina ollut tällaista ajattelua vastaan ja painottaa erilaisuuden olevan rikkaus kaikissa töissä, selostajankin ammatissa. (Nevalainen 2005, 15–16.)

Jos pyytää 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneitä mainitsemaan jonkun urheiluselostajan nimen, suuri osa mainitsee Antero Mertarannan. Selostusuransa hän aloitti monien muiden tapaan paikallisradiosta, josta tie vei hyvin nopeasti television pariin. Hän on profiloitunut jääkiekkoon ja moni mieltääkin hänet ainoaksi oikeaksi jääkiekkoleijonien selostajaksi, vaikka opettajaksi valmistunut sanataituri myöntää omaksi ensirakkaudekseen jalkapallon. Hän aloitti selostajan työt televisiossa vuonna 1992 Englannin valioliigaotteluiden parissa yleisradion alaisena. Tätä kesti kahdeksan vuoden ajan, ja Mertaranta kuvaa ajanjaksoa uransa parhaaksi projektiksi. Selostaminen tuntui huvilta, ei työltä ja se on pysynyt antoisimpana kokemuksena. (Nevalainen 2005, 116–123.) Jääkiekon selostamisen hän aloitti Lillehammerin olympialaisissa vuonna 1994 ja vuotta myöhemmin hän oli huutamassa itsensä kaikkien suomalaisten tietoisuuteen historiallisessa maailmanmestaruudessa (Nevalainen 2005, 87–89).

Mertarannan asenne työtä kohtaan on kadehdittava. Hän kertoo nauttivansa selostamisesta, mutta samaan hengenvetoon hän toteaa, että elämässä on monia muita asioita, joita hän rakastaa ja tykkää tehdä enemmän. Hän myös jatkaa, ettei selostaminen ole elämää suurempi asia ja etteivät urheilusuoritukset tee hänen elämästään yhtään sen parempaa. (Nevalainen 2005, 56–57.) Mertarannan selostuksista kuitenkin huokuu se, kuinka hän heittäytyy peliin mukaan ja tietämättä edellä mainitsemaani seikkaa, voisi kuulija todellakin luulla kyseessä olevan hänelle elämän ja kuoleman kysymys.

Mertaranta tähdentää, ettei selostaminen voi olla jatkuvaa hehkuttamista vaan suvantovaiheet tulee osata ajoittaa oikein. Lajien erilaisuus vaikuttaa oleellisesti selostustapaan, mistä Mertaranta antaa esimerkkinä yleisurheilun, jonka selostaminen pohjautuu pitkälti tilastoihin ja numeroihin. Jääkiekkoa hän kuvaa erittäin aggressiiviseksi, kun taas jalkapallon selostaminen on hänen mielestään kaikkein monipuolisinta. (Nevalainen 2005, 66–69.) Mertaranta ihmettelee selostajakoulutuksen puuttumista. Varsinkin, kun vanhat tekijät ovat jäämässä lähivuosina eläkkeelle, on tulevien sanavirtuoosien tarve huomattavan suuri. Mertaranta myös korostaa tilannetajua, jolloin ymmärretään jättäytyä taka-alalle ja antaa tilaa nuorille lupauksille. (Nevalainen 2005, 59–60.)

Hän itse painottaa selostajien profiloitumista korkeintaan kahteen lajiin, sillä se auttaa selostajaa kehittymään. Hän kritisoi kymmenien lajien selostamista. Mertarannan mielestään se voi onnistua, mutta moneen lajiin keskittyminen vaikuttaa välittömästi työn laatuun. Jalkapallo on ollut lajina hänelle rakas, mutta juuri profiloitumisen takia hän on joutunut tekemään kipeän valinnan ja jättämään jalkapallon taka-alalle ja keskittymään vain jääkiekkoon ja yleisurheiluun. (Nevalainen 2005, 56–58.) Television lisääntyvä urheilutarjonta on edesauttanut profiloitumista, sillä tarjontaa on tällä hetkellä erittäin runsaasti.

Tällä hetkellä urheiluselostus on menossa yhä enemmän siihen suuntaan, että jokaisella lajilla tulee olla oma selostajansa, joka mielellään on myös lajin rautainen ammattilainen. Kuitenkin aiemmin vallinnut käytäntö siitä, että selostajat ovat entisiä aktiiviurheilijoita kyseisessä lajissa, on katoamassa ja alalle hakeutuu keskimäärin vähemmän media-alalla kouluttautuneita muihin toimittajiin verrattuna (Pänkäläinen 1998b, 34). Katsojien lisääntynyt lajitietämys ja sen mukanaan tuomat vaatimukset lähetyksille ovat lajiasiantuntijoille helpompi täyttää verrattuna yleisselostajiin. Selostajilla on myös tietyt ohjeet, joita heidän tulee noudattaa. Huhtala

(1979, 34) määritteleekin selostajan tehtäväksi sen, että hänen on autettava kuuntelijaa tai katsojajaa saamaan tapahtumasta mahdollisimman paljon irti ja pysyttävä näin pääasioissa toisaroisten kommenttien sijaan. Tästä päästään suoraan nykyaikaisen urheiluselostuksen ytimeen.

3 TELEVISION MAHTI JA KAUPALLISUUDEN VOIMA URHEILUSELOSTUKSESSA

3.1 Television nousu radion rinnalle ja näköradion sementoitunut asema

Yksi suurimmista murroksista radion ja myöhemmin television nousulle oli muutos uutisoinnin nopeudessa. Miksi odottaa aamuun asti tulosta tai raporttia urheilutapahtumasta, kun saman vastauksen voisi saada heti radiosta suorana lähetyksenä (Steen 2008, 148). Radion urheilulähetyksissä kuuntelija on täysin selostajan armoilla. Ärje (2010) toteaa, että juonenkäänneiden ja jännitteiden luominen alkaa heti lähetyksen alussa. Tarinan kerronta ja sen kiinnostavuus on pidettävä yllä, jotta kuuntelija viipyy lähetyksen parissa koko tapahtuman ajan. (Ärje 2010, 51.) Suuriin juonenkäänteisiin voidaan esimerkiksi Ärjen jääkiekkoselostusta koskevassa tutkimuksesta havaita maali ja pienemmässä mittakaavassa kiekon menettäminen. Hän myös mainitsee puolueellisuuden olevan helppo tehokeino muodostaa kerronnallisesti juonta helpottava vastakkainasettelu (Ärje 2010, 51–57). Radiossa tärkeintä on, että kuuntelijalla on jatkuvasti tiedossa missä päin kenttää kiekko jääkiekko-ottelussa on. Nopeasti kentän tapahtumista voi muodostaa vastakkainasetteluja, joita kuuntelija uskoo, kun näköhavaintoa tapahtumaan ei ole.

Laine ajoittaa mediaurheilun alkamisen siihen ajanjaksoon, kun televisiot yleistyivät ja urheilutarjonta laajentui. Suomessa ajanjakson voidaan katsoa alkaneeksi vasta 1970-luvulta lähtien. (Laine 2011, 44.) Nykyään ollaan jo tilanteessa, jossa huippu-urheilua ja mediaa on vaikeaa erottaa toisistaan (Bernstein & Blain 2003, 1-3). Kuten Laine toteaa: ”Molemmat tarvitsevat toisiaan” (Laine 2011, 44). Urheilu on tullut riippuvaiseksi mediasta ja yhä enenevässä määrin media urheilusta (Virtapohja 2000). Alkuun varsinkin televisiointia vastustettiin, sillä pelättiin, että se jättäisi ihmiset kotiin katsomaan urheilutapahtumia paikanpäälle matkaamisen sijaan. Ongelmana 1960-luvun taitteessa oli Yleisradion ja urheilujärjestöjen väliset kiistat rahallisista korvauksista, joita järjestäjät vaativat korvaukseksi menetetyistä lipputuloista. (Pänkäläinen 1998b, 16; Salokangas 1996, 79-81.) Televisio tuli syrjäyttämään radion, joka johti siihen, että radion tuli pohtia uudestaan rooliaan. Radiolla säilyi kuitenkin vahva asema halpana musiikin välittäjänä. Se voi nopeasti toimittaa esimerkiksi suoria lähetyksiä koteihin, joita voidaan kuunnella muun toiminnan ohella. Televisio kohdistui entistä enemmän suurten

ihmismassojen puoleen jättäen radion keskittymään pienryhmien tarpeiden täyttämiseen. (Salokangas 1996, 331-335.) Urheilu on näistä radion pienryhmistä yksi hyvä esimerkki, joka on säilyttänyt oman paikkansa myös television aikakaudella. Nykyäänkin Yleisradiolla on laajat jääkiekko- ja urheiluillat, joita on helppo kuunnella muun toiminnan ohessa. Uutislähetysoikeuksien salliminen myös MTV:lle aloitti suuren muutoksen suomalaisessa televisiorakenteessa (Salokangas 1996, 343).

Pänkäläinen (1998) toteaa television vaikutusvallan muuttaneen toimijoita siihen suuntaan, että vain menestyvimmat sarjat ja lajit keräävät suurimmat tulonlähteet. Samalla lajien menestyksekkäimmät seurat rikastuvat, kun kipeimmin rahoja tarvitsevat pienemmät seurat ja niiden toimintaedellytykset kutistuvat ja kuilu seurojen sekä lajien välillä kasvaa. (Pänkäläinen, 1998.) Tästä hyvänä esimerkkinä on jalkapallon suurseurojen Real Madridin ja Barcelonan valta Espanjassa. Nämä kaksi rikasta ja menestyksestä seuraa saavat yli puolet televisiotuloista, kun pienemmät seurat taistelevat olemassaolostaan. Pienillä seuroilla ei ole tulonlähteitä esimerkiksi kannattajamateriaalin myyntiä kuten suurilla joukkueilla. (Tiessalo, 2012.) Tämä johtaa pahimmassa tapauksessa siihen, että taloudellisuus on määrittämässä ne seurat, jotka menestyvät ja pienille seuroille jää ainoastaan selviytymistaistelu olemassaolosta ja ainainen altavastajan rooli. Pänkäläinen varoitteli vajaan parikymmentä vuotta sitten, että mikäli talous tulee entistä vahvemmin ohjaamaan liigaseurojen toimintaa, voi syntyä suljettuja sarjoja. Tästä on esimerkkinä jääkiekon SM-liiga, joka pudottaa urheiluun oleellisesti kuuluvan kilpailullisen elementin pois, ja vaikuttaa heikentävästi pienempien seurojen motivaatioon toiminnan jatkamisesta. (Pänkäläinen 1998b, 35.)

Lajien välinen epätasaisuus näkyy kirkkaasti myös Suomessa, vaikka tulot televisio-oikeuksista jakaantuvatkin huomattavasti tasapuolisemmin kuin muualla Euroopassa. Suomessa esimerkkinä on jääkiekko, joka tekee suurinta tuottoa samalla, kun muut lajit kiemurtelevat talouskurimuksessa. Pänkäläinen väittää, että mikäli Suomi pärjäisi paremmin jalkapallossa, syrjäyttäisi se heittämällä jääkiekon suosion suomalaisessa mediassa (Pänkäläinen 1998). Tämä onkin mielenkiintoinen toteamus, sillä maailman mittakaavassa jääkiekko on marginaalilaji, ja siinä pärjääminen on huomattavasti helpompaa, kuin koko maailman kattavassa jalkapallossa. Suomessa jääkiekko on juuri suomalaisten menestyksen kautta noussut mediassa näkyvimmäksi urheilulajiksi.

Soile Sihvo on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan (2000) Urheiluruudun sisällöllistä muutosta, jossa voidaan havaita myös urheilutoimittamisen aseman muutosta. Alkuun lähetykset olivat totta kai mustavalkoisia, selostukset joustamattomia ja epäluotettavia. Tätä kuvaa hyvin Sihvon kertoma esimerkki Kalevan kisoista vuodelta 1963. Lähetyksessä selostaja toteaa: ”Voittajan aika on kelloni mukaan noin 10,4.” (Sihvo 2000, 51.) Sihvon tutkimus kuvastaa osuvasti, kuinka aikakausille tyypilliset piirteet ovat välittyneet television kautta. Toimittajat olivat joko erittäin luontevia tai vastapainoisesti erittäin stressaantuneita, sillä televisiossa esiintymistä ei oltu harjoiteltu juuri lainkaan. (Sihvo 2000, 51.) Televisioraportoinnille ei myöskään ollut minkäänlaista aikaisempaa mallia, joten raporttien tekeminen aloitettiin ikään kuin puhtaalta pöydältä.

3.2 Kaupallistuminen jättämässä radion paitsioon

Suurimpana viestintävälineenä 1990-luvulla toiminut televisio on lisännyt kaupallistumista tarjoten kuluttajille jatkuvasti laajenevaa kirjoa erilaisia urheilulähetyksiä. Samalla raha on horjuttanut urheilulle tuttuja arvoja ja kaupallistuminen on kasvattanut urheilun ylle skandaalikerkkyyttä, kun eilispäivän voittajasta voi muutamassa päivässä kuoriutua suuri huijari. (Virtapohja 2000.) Lisääntynyt tarjonta ja television luoma mahdollisuus seurata urheilutapahtumia maailman ääristä kotisohvalta käsin on muuttanut urheilun seuraamista varsinkin penkkiurheilun näkökulmasta radikaalisti (Virtapohja 1998, 89).

Kaupallistuminen ja samalla tarjonnan lisääntyminen, lisää myös paineita palkata urheiluselostajiksi lajikohtaisia ammattilaisia moniottelijoiden sijaan. Holopainen peräänkuuluttaa selostajien palkkaamisessa kielellisten rikkauksien ja vauhdikkaan ja etenevän selostustyylin tärkeyttä. Hän toteaa, että näihin asioihin tulisi kiinnittää erityishuomiota perehdytysvaiheessa. (Holopainen 2001, 68–69.) Kielellisesti lahjakkaat puhetajurit kaappaavat kuulijan helposti pihteihin, joista ei edes halua rimpuilla irti. Toisaalta pelkkien kauniiden kielikuvien ja vertailujen kerronta ilman tapahtuman oleellista informaatiota kääntää selostuksen helposti sitä itseään vastaan.

Holopainen korostaa, että jokaisessa lajissa olisi hyvä käyttää oman alan osaajaa urautuneiden yleistoimittajien sijaan (Holopainen 2001, 69). Tähän suuntaan urheilun tuotteistamisessa ollaan menossa ja yhä laajempi selostajien kaarti on myös tarjoamassa kuluttajille yhä asiantuntevampaa selostusta. Myös kuluttajien kannalta on helpotus, ettei sama selostaja välitä tun-

nelmaa painissa, miekkailussa ja jalkapalloilussa. Tiettyihin lajeihin erikoistuneet asiantuntevat selostajat pystyvät myös antamaan katsojille enemmän perspektiiviä kyseiseen lajiin ja sitä kautta ymmärrys sekä kiinnostus lajia kohtaan kasvavat. Selostajat eivät saa yrittää matkia jotakin toista persoonaa, vaikka he käyttäisivätkin joitain esikuvinaan. Mikäli väkisin yrittää olla jotain muuta, mitä ei luonnostaan osaa, huomaa yleisö tämän hyvin helposti ja ura loppuu nopeasti. Selostajat ovat työssään jatkuvasti paineen alaisina, sillä he joutuvat säilyttämään tasapainon sekä informaation että viihteen välittämisessä (Desmarais & Bruce 2009).

Sirkkiä-Jarva toteaa (2007) urheilun säilyttäneen asemansa mediassa. Urheilu on muuttunut yhä enemmän viihdeteolliseen suuntaan, jossa kaupallistuminen on tullut kuvaan mukaan. Alussa urheilulähetyksiä toimitettiin kokeilumielessä, mutta muutamien kokeiluvuosien jälkeen 1960-luvulla televisiosta tuli nopeasti suuren yleisön väline. Televisiossa olleet urheiluselostukset tehtiin vahvassa yhteistyössä radion kanssa. (Sirkkiä-Jarva 2007.) Mainostelevisio tuli 1980-luvulla mukaan, jolla oli siihen asti ollut oikeudet toimittaa ainoastaan viihde- ja ajanvieteohjelmia. Mainostelevisiion saamat oikeudet välittää urheilu-uutisia on aloittanut rajun kilpailun, joka on haastanut yleisradion urheilutuotannon ja sementoinut kaupallisuuden pysyvästi television urheilutarjontaan. Nelonen tuli lisäämään oman lusikkansa soppaan vuonna 1997. (Sirkkiä-Jarva 2007; Virtapohja 1998, 114.) Myöhemmin mukaan kilpailuun ovat yrittäneet tulla mukaan muun muassa jo haudatut Urheilukanava ja Urho TV. Uusimpana kilpailuun on liittynyt Viasat, jolla internetin välityksellä toimiva nettipalvelu Viaplay on tuonut erittäin kilpailukykyisen kokonaispaketin markkinoille, mikä haastaa isot yhtiöt tosissaan kilpailuun urheilun näkyvyydessä ja lähetysten laadussa.

Kaupallisten kanavien lisääntyminen on lisännyt kilpailua, minkä seurauksena esimerkiksi Yleisradio on hävinnyt taistelua televisio-oikeuksista. Uusimpina siirtymisinä Ylen vallan alta ovat hiihdon maailmancup ja Jääkiekon MM-kisat. (Sirkkiä-Jarva 2007.) Näin television aikakaudella ollaan ajauduttu siihen tilanteeseen, että jos haluaa seurata suomalaisten urheilusuorituksia, tulee valmistautua avaamaan kukkaronnyörejä, kun aikaisemmin urheilutarjonta taattiin kaikille näkyvillä valtakunnallisilla pääkanavilla ilmaiseksi. Maksulliset televisiolähetykset asettavat yhtiöitä jatkuvaan haasteeseen, sillä näiden tuotteiden on tarjottava jotain sellaista, josta kuluttajat ovat valmiita maksamaan erikseen (Wiio & Uronen 2012). Urheilujournalismista on tullut väline kaupallisen alan kasvuun ja jatkumo on johtanut luonnollisesti yhä viihdeteollisempaan suuntaan. Samalla tämä on johtanut siihen, että joidenkin lajien sääntöjä on muokattu paremmin vastaamaan television tarpeita ja lajien yleisöystävällisyyttä. Näin

urheilutapahtumista on muodostunut urheilutuote, josta käydään kauppaa kuin mistä tahansa ohjelmasta. (Pänkäläinen 1998b, 5-6, 34-35.)

3.3 Kaupallisuus muuttaa urheilulähetyksiä

Urheilulähetyksissä kaikki lähtee nykyään televisio-oikeuksista, jotka määrittävät marssijärjestyksen. Näistä oikeuksista puhuttaessa maksut, joita lähetyksistä seurat ja tapahtumat saavat, ovat mahdollistamassa urheiluseurojen- ja tapahtumien toimintaa. (Pänkäläinen 1998b, 16, 35.) Amerikassa urheilusta on usein tehty puhdasta viihdeteollisuutta, jossa uusia lajeja on luotu vain ja ainoastaan televisiota silmällä pitäen (Virtapohja 1998, 119). Urheilulähetykset perustuvat peliin tai tapahtumaan, mutta sen ympärille on rakennettu laajat verkostot erilaista oheismateriaalia. Suomessa tätä suuntausta seurataan hiljaisin askelin perässä. Tästä osoituksena esimerkiksi se, että jääkiekko-otteluihin on lisätty kaksi mainostaukoa jokaiseen erään. Urheilutapahtuma on aina ainutlaatuinen, elävä sekä ei-käsikirjoitettu. Tästä johtuen mitä vain voi tapahtua millä hetkellä hyvänsä, joten dramatiikkaa on tarjolla koko tapahtuman ajan (Wenner 1989, 14-15). Suorissa urheilulähetyksissä televisio tarjoaa jatkuvasti liikkuvaa kuvaa, jossa tapahtumat ja kuvakulmat vaihtuvat alati. Hidastukset välittävät omaa viestiään vahvistaen joidenkin tilanteiden tapahtumat katsojille uudestaan. (Virtapohja 2000.) Urheilulähetyksen määrä televisiotarjonnassa on ollut jatkuvassa kasvussa ja tämä ajaa entistä rajumpaan taisteluun parhaista television katsomisajoista (Salokangas 1996, 414-415).

Suorien urheilulähetyksen haaste on juuri siinä, että kaikki on peleissä tai tapahtumissa mahdollista ja tuo arvaamattomuus urheilussa kiehtoo kuluttajia ympäri maailmaa. Taustatyön voi tehdä perusteellisesti ja se onkin edesauttamassa onnistuneen lähetyksen tekemistä, mutta esimerkiksi tekniikkaongelmiin tai yllätyksiin on lähes mahdotonta varautua. Nämä ongelmat voivat olla todellisia yhtäläillä niin radio- kuin televisiolähetyksissäkin. Katsojien ja tilaajien lisääntyessä myös urheilulähetyksen raportointi on muuttunut entistä haastavammaksi. Urheilulähetykset säilyttävät silti journalistisen muodon, mutta tuovat lisäksi esiin myös television viihteellisyyden arvoja. (Boyle 2009, 75-76.) Kuluttajien lisääntynyt tieto ja ymmärrys haastavat urheilulähetyksen suunnittelua ja toteuttamista. Urheilulähetyksissä, se mitä on katsojien tai radioselostajien edessä on se, mikä merkitsee. Urheilulähetyksissä aika on pahin mahdollinen vihollinen vielä enemmän kuin se oli aikoinaan printtimedian aikana. (Steen 2008, 152.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimustehtävät ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kahdeksaa jalkapallon Mestareiden liigan ottelua, jotka on pelattu keväällä 2013. Otteluista neljä on Ylen lähetyksiä ja neljä MTV:n tuottamia. Tarkoituksena on ensin luoda selkeät ominaispiirteet eli kategoriat, joiden avulla eri kanavien jalkapalloselostuksia verrataan keskenään. Selostusten erityispiirteet pyritään nostamaan keskiöön.

Kyse on ainoastaan jalkapallo-otteluiden selostuksista, eikä studio-osuuksia ole analysoitu lainkaan.

Tutkimustehtävä keskittyy kahteen kysymykseen:

1. Minkälaisia sisällöllisiä kategorioita jalkapalloselostuksista voidaan muodostaa?
2. Miten Ylen ja MTV:n jalkapalloselostukset eroavat näiden kategorioiden perusteella toisistaan?

Alustavan käsitykseni mukaan kanavat tarjoavat erityylistä informaatiota. MTV:n lähetykset eivät näy vapailla kanavilla toisin kuin Ylen ottelut, joten lähtökohtaisesti näiden tulisi tarjota asiakkaille jotain enemmän kuin YLEn lähetysten, esimerkiksi kokonaisvaltaisempaa urheilutuotetta. Tässä tapauksessa se voi olla laadukkaampia, viihteellisempiä tai asiantuntevampia lähetyksiä. Voi olla, että eroja ei ole löydettävissä ja eri kanavien yhtäaikaisiin selostuksiin on syynä yksinkertaisesti se, että pelejä näkee MTV:llä jonkin verran enemmän kuin YLEllä, mikäli kanavapaketin on ostanut. Samalla kun MTV on mainoskanavan statuksen alla, voisi olettaa heidän palvelevan asiakkaitaan paremmin, YLEn voisi olettaa olevan asiapitoisempi. Pänkäläinen toteaa jo viime vuosituhaten puolella sen seikan, että MTV on profiloitunut enemmän urheilukanavaksi ja Yleisradion ongelmana on lähetysten harva frekvenssi (Pänkäläinen 1998b, 18).

4.2 Aineiston kuvaus

Aineisto on kerätty nauhoittamalla keväällä 2013 jalkapallon Mestareiden liigan ottelulähettyksiä. Jalkapalloselostukset valikoituivat tutkimuksen kohteeksi kahdesta syystä, joista ensimmäinen pohjautuu omaan mielenkiintooni. Toiseksi, kuten Itkonen ja Nevala (2007) toteavat on jalkapallolla hurjien harrastajamäärien lisäksi poliittinen ja kulttuurillinen vaikutus, joka on verrattuna muihin urheilulajeihin aivan omissa sfääreissään (Itkonen & Nevala 2007, 11). Tutkimusaineistoni koostuu kahdeksasta jalkapallon Mestareiden liigan ottelusta, jotka pelattiin kevään 2013 aikana. Aineisto on kuvamateriaalia, jossa on ääni. Koska sopimusteknisistä syistä Ylellä oli ensin oikeus valita kierroksella näyttämänsä ottelu, ei tässä tutkimuksessa ollut mahdollista vertailla samaa ottelua kahden eri kanavan välillä. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että molempien kanavien selostukset on tehty Pasilan studiolta. Lisäksi ottelut, joita tutkimuksessa on käytetty, on pyritty ottamaan mahdollisimman usein samalta ottelukierrokselta, jotta panosten kasvaessa ottelun lähtökohdat eivät vaikuta selostuksiin. Otteluparien valinnassa on pyritty ottamaan samojen joukkueiden ensimmäinen ja toinen osa, joissa erilaiset lähtökohdat on huomioitu otteluita valittaessa, jotta päästäisiin mahdollisimman tasavertaiseen lähtökohtaan. Tämä tarkoittaa sitä, että mahdollisia otteluparin ratkaisevia otteluita on molemmilla kanavilla yhtä monta sekä samoja ottelupareja esiintyisi molemmilla kanavilla mahdollisuuksien mukaan.

Tallensin ja analysoin –Taulukko 1:een kirjatut ottelut, jotka pelattiin ja esitettiin televisiossa 12.2. ja 1.5.2013 välisenä aikana.

TAULUKKO 1. Tutkimuksen kohteeksi tallennetut otteluiden tiedot ja selostajat sekä tutkielmassa käytetyt otteluiden lyhenteet

12.2.2013	Yle	Neljännesvä- lierä 1. osa	Celtic F.C. – Juventus F.C.	Antti Enne- kari	CELJUV
3.4.2013	MTV	PuolivälIERÄ 1. osa	Real Madrid C.F. – Galatasaray S.K.	Mikko Inna- nen	RMAGAL
9.4.2013	Yle	PuolivälIERÄ 2. osa	Borussia Dortmund – Málaga	Niki Juusela	DORMAL
10.4.2013	MTV	PuolivälIERÄ 2. osa	FC Barcelona – Paris Saint-Germain F.C.	Tuomas Virkkunen	BARPSG
23.4.2013	Yle	VälIERÄ 1. osa	FC Bayern München – FC Barcelona	Antti En- nekari	BAYBAR
24.4. 2013	MTV	VälIERÄ 1. osa	Borussia Dortmund – Real Madrid C.F.	Juha Taivainen	DORRMA
30.4.2013	Yle	VälIERÄ 2. osa	Real Madrid C.F. – Borussia Dortmund	Antti En- nekari	RMADOR
1.5.2013	MTV	VälIERÄ 2. osa	FC Barcelona – FC Bayern München	Mikko In- nanen	BARBAY

4.3. Analysoinnin kulku ja kategoriat

Katsoin alkuun jokaisen pelin tavallisen penkkiurheilijan roolissa tehden jonkin verran muistiinpanoja ja havaintoja pelien aikana. Jotta pystyin luotettavasti seuraamaan selostajien puhetta ja analysoimaan selostuksia tarkemmin, litteroin ensimmäisen katselukerran jälkeen kyseisistä otteluista kokonaan toiset puoliajat tekstimuotoon. Toisella puoliajalla jalkapallossa tapahtuu enemmän pelaajavaihtoja. Analyysien tekeminen suoraan tallenteista ja näiden keskenään vertailu ei olisi tässä tutkimuksessa ollut mahdollista, joten aineiston puhtaaksikirjoitus oli järkevin ratkaisu aineiston purkamiseen. Aineisto on purettu sanasta sanaan ja suurimmat äänenpainot ja painatukset on litteroinnissa huomioitu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138-140.) Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 91 sivua fontilla Times New Roman fonttikoon ollessa 12 ja rivivälin 1,5.

Tutkimuksessa olevan aineiston kävin kolmeen kertaan huolellisesti läpi. Ensimmäisellä kerralla kuuntelin ja katsoin ottelut normaalin penkkiurheilijan näkökulmasta kuitenkin siten, että kirjoitin joitain asioita ylös. Lisäksi kirjoitin pienen yhteenvedon siitä, mikä ensivaikutelma ottelusta ja siitä muodostuneesta aineistosta minulle jäi. Tämän jälkeen kategorioiden määrittämiseksi käytin hyväksi pro gradu -ryhmääni. Vuoden 2014 alkukevään ensimmäisillä seminaarikerroilla katsoimme vuoden 2013 Eurooppa-liigan finaalia viisitoista minuuttia. Jokainen ryhmäläinen kirjoitti paperille ajatuksia, minkälaisiin osiin selostusta heidän mielestään voisi luokitella. Yhteensä siis ajatuksia antoi 12 henkilöä, joista yksi oli pro gradu -tutkielmani ohjaaja. Jalkapallo oli ryhmäläisille tuttu laji, sillä paikalla olleista peräti yhdeksän henkilöä oli jossain vaiheessa harrastanut jalkapalloa aktiivisesti. Nämä vastaukset jätin tässä vaiheessa vielä huomioimatta.

Toisessa vaiheessa litteroin otteluiden selostukset ja samalla tutustuin tarkemmin aineistoon. Litteroinnin aikana aineistosta nousi selkeästi esiin muutamia mahdollisia kategorioita, esimerkiksi ottelun tunnelma. Litteroinnin jälkeen palasin pro gradu -ryhmäni vastauksiin ja vertailin näitä omiin havaintoihin. Näiden jälkeen kokosin tulokset yhteen ja yhdistelin vastaukset mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Ryhmän havainnot olivat osittain ristiriidassa ja osittain samanlaisia omien havaintojeni kanssa. Tein karkean jaottelun ja luin litteroidun aineiston uudestaan läpi sekä värjäsin tekstiä liittyen hahmottelemiini asiakokonaisuuksiin. Lisäksi poistin kaikki epäolennaiset kommentit, jotka eivät liittyneet tutkimukseeni. Tämän jälkeen jaottelin jokaisen aihekokonaisuuden omaksi tiedostoksi ja jäljelle jääneet kommentit muodostivat viimeisen kategorian. Selostuksen kriteereitä eli kategorioita muodostui lopulta kuusi.

TAULUKKO 2. Selostuksen kategoriat

Tunnelman luominen ja yleisön havainnoiminen
Yleiset havainnot pelistä
Yksittäisten pelaajien tai tuomareiden ratkaisut tai ominaisuudet
Valmentajan vaikutus ja näiden toimintojen havainnointi
Tulevaisuuteen orientoituminen
Historiallinen kerronta, joukkue ja pelaajat

Ensimmäiseen kategoriaan luokittelin asioita, jotka liittyivät **tunnelman luomiseen ja yleisön havainnoimiseen**. Esimerkiksi Antti Ennekari selostaa:

”Kun kuvaa katselin stadionilta myös tuossa tauon aikana niin komeaa se oli. Siellä oli sellainen kolmeneljäkymmentätuhatta kaulaliinaa pystyssä nimittäin samaan aikaan. Kyllä kotijoukkue kotijoukkueen kannattajat ovat omiensa takana loppuun saakka kuten kuuluukin.”
CELJUV

tai Mikko Innanen:

”Turkkilaiskannattajat, joita on joidenkin arvioiden mukaan jopa 15000 Santiago Bernabeulla viheltelevät.” RMAGAL.

Selostajan tarkoituksena on luoda katsojille sekä omalla äänellään että persoonallaan mielekäs tapahtuma, jossa stadionilla vallitseva tunnelma pyritään välittämään mahdollisimman aidosti kotikatsomoihin. Tätä edesauttaa selostajan oma innostuneisuus sekä havainnot, joita ohjaaja näyttää esimerkiksi yleisön reaktioista. Nämä reaktiot voivat nousta myös äänen avulla, jolloin selostaja reagoi yleisön huokauksiin tai vihellyksiin. Stadioneilla vallitsevaa tunnelmaa on haastava välittää kotisohvalle verrattuna siihen, että samaa tapahtumaa seuraisi paikanpäällä. Tunnelman onnistunut välittäminen lisää katsojan innostusta ja mielenkiintoa sekä pitää katsojat otteessaan. Urheiluselostusten tärkeimpinä ohjenuorina ovat Salomaan mukaan joukkueen pelaajat, itse ottelutapahtuma sekä paikalla oleva yleisö ja sen osallisuus (Salomaa 1989, 274).

Viimeisenä aineistoon jääneet kommentit muodostavat toisen kategorian, joka liittyy **yleisiin havaintoihin pelistä**. Tämä pitää sisällään joukkueen toimintaa kuvailevat kommentit sekä pelin tempoon ja yleiseen pelin etenemiseen liittyvät sisältöä antavat kommentit, kuten

”Ja kyllähän Juventus on taktisesti tässä ottelussa loistavasti pelannut. Se on tehnyt sen tarpeellisen ja puskenut päälle niissä paikoissa kun on tarvinut. Celtic on puolestaan puskenut päälle aivan kokoajan ei ehkä kokoajan niinkään taidolla vaan asenteella ja voimalla.” CEL-JUV.

Tässä kategoriassa pelin analysointia tapahtui eniten ja selostajan ammattitaito tuli parhaiten esiin.

Kolmas kategoria koostuu **yksittäisten pelaajien tai tuomareiden ratkaisuista tai ominaisuuksista**. Tässä selostaja tekee havaintoja yksittäisistä pelaajista ja pelaajien suorituksista tai ominaisuuksista esimerkiksi:

”Zlatan pitää kuitenkin hurjalla maltilla pallon hallussaan” BARPSG tai *”hyvin ottaa Bender syöttösuunnan kiinni”* DORRMA.

Pelaajien henkilökohtaiset taidot tai ominaisuudet näyttelevät otteluissa isoa roolia ratkaisten usein ottelut. Eri pelaajilla on eri ominaisuuksia, joita pelaajat pyrkivät käyttämään joukkueen hyödyksi. Asiantuntevat katsojat ovat kiinnostuneita yksilöiden huikkeista suorituksista, kuten harhautuksista, syötönkatkoista tai maalivahtien torjunnoista (Niiniluoto 2007). Näitä yksittäisiä huippusuorituksia kelaillaan hidastuksien kanssa ja harjoitellaan esimerkiksi ennen jokaista junioreiden harjoitusta.

Valmentaja johtaa joukkuettaan ja luo strategian jokaiseen peliin, jonka mukaan joukkue pyrkii pelaamaan. Valmentajan tekemät valinnat, pelaajien siirtämiset normaaleista poikkeaville pelipaikoille tai reagoiminen kentän laidalla, vaikuttavat joukkueen suoritukseen ja esityksiin. Jotkut valmentajat heittäytyvät peliin tunteella, kun taas toiset valmentajat tarkkailevat ja käyttäytyvät vaihtopenkillä hillitymmin. Neljäs ryhmä käsittelee **valmentajan vaikutuksia ja näiden toimintojen havainnointia ottelun aikana**. Tähän kategoriaan tuli esimerkiksi seuraavanlaisia havaintoja:

”Special one valaa uskoa omiinsa” RMAGAL

*”sinne on myös noussut Diego Lopez mukaan hyökkäykseen eli Real Madrid maalivahti”
RMADOR.*

Tänä päivänä jalkapallovalmentajana toimiminen menestyvässä joukkueessa, on yhä enemmän ryhmätyötä, jota valmentaja kehittää ja kontrolloi. Samalla vastuu tuloksesta kasaantuu hänen harteilleen ja valmentaja joutuu jatkuvasti perustelemaan ratkaisujaan niin omille pelaajille kuin kannattajillekin. Valmentaja kokoaa joukkueen pelaajista omaan valmennusfilosofiaansa sopivat pelaajat ja lähtökohtana toimivat pelaajien henkilökohtaiset ominaisuudet. (Luhtanen 2004, 10.)

Viides kategoria on **tulevaisuuteen orientoituminen**. Selostaja kuvaa kuinka tämän pelin jälkeen jatketaan eteenpäin ja mitä ottelun tulos tarkoittaa kunkin joukkueen kohdalla. Esimerkiksi

*”Celticin pitäisi ottaa vähintään 3-0 voitto sitten tuolla, että edes jatkoajalle pääsisi Torinos-
sa muutaman viikon kuluttua” CELJUV.*

Myös seuraavaan peliin siirtyvät pelikiellot ja mahdolliset loukkaantumiset kuuluvat tähän kategoriaan ja vaikuttavat joukkueen lähitulevaisuuteen. Selostajan tehtävänä on tällaisessa turnausmuotoisessa kilpailussa tuoda esiin, miten nämä eri seikat vaikuttavat seuraavaan peliin ja esimerkiksi joukkueiden taktiikoihin. Jalkapallossa katseet pysyvät meneillään olevassa ottelussa, mutta väkisinkin cup-muotoisessa kilpailussa, kuten Mestareiden Liiga on, on finaali se suurin tavoite, johon kaikkien katseet ovat suunnattuina.

Kuudes ja viimeinen kategoria on **historiallinen kerronta**. Tämä kategoria jakautui vielä kahteen osaan, joista toinen kattaa **pelaajien, valmentajien tai tuomarin** ja toinen **joukkueiden** menneisyydestä kertovia asioita. Tämä on rajattu siten, että ensimmäisellä puoliajalla tapahtuneita asioita ei ole laskettu kuuluvan historiaan kuuluviksi. Kaikilla pelaajilla ja joukkueilla on jonkinlainen lähtökohta peleihin, joten historia on olennainen osa jokaista selostusta. Miten joukkueet ovat pelanneet kotimaansa sarjoissa, toisiaan vastaan ja kyseessä olevan vastustajan maalaisia joukkueita vastaan. Nämä historiakohtat eivät varsinaisesti nouse esiin itse pelistä, vaan nämä ovat selostajien ennen peliä tekemien valmistelujen tuotosta ja valmis-

tautumista, joita he ovat tehneet ottelua silmällä pitäen. Seuraavaksi ensin esimerkki pelaajaa koskevasta historiaselostuksesta, minkä jälkeen joukkueeseen liittyvä selostus.

” Ja Pedro Pedro, joka muuten omisti maalinsa vastasyntyneelle pojalle, tuuletutti tuuletuksella eli peukku suuhun, Bryan niminen poika syntyi viikko vai kaksi takaperin. Se oli muuten Pedrolle samalla Mestareiden liigan pudotuspeleissä ensimmäinen maali sitten Wembleyn finaalin 2011 ” BARPSG.

” Real Madrid edellisen kerran välieristä jatkoon niinkin kauan sitten kuin 11 vuotta sitten, jolloin se kaatoi Dortmundin ” RMADOR

Osa näistä luokitteluryhmistä oli jo oman tarkasteluni avulla muotoutuneita, mutta osa tarkentui tutkimuksen edetessä. Joitakin selostajan toteamuksia olisi voinut laittaa useampaankin kategoriaan, mutta jokainen lainaus tai selostuksen osa on sijoitettu vain yhteen kategoriaan.

4.3 Laadullisen analyysin huomiota tekstistä

Tutkimukseni tärkein vaihe on analyysi ja tulkitseminen sekä mahdollisten johtopäätösten tekeminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 221). Tutkimukseni rakentuu aineistolähtöisen analyysin kautta, jolloin pyritään lähtemään niin puhtaalta pöydältä kuin vain ikinä on mahdollista ilman ennakko-odotuksia. Tämä tutkimus pohjautuikin siihen, mitä nämä selostuksen kategoriat ovat ja vasta sen jälkeen miten eroavaisuuksia on mahdollista tutkia (Eskola & Suoranta 2008, 19).

Laadullisen tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on tiivistää ja ennen kaikkea selkeyttää aineistoa sekä luoda sanallinen kuvaus tutkitavasta ilmiöstä kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Samoilla linjoilla ovat myös Eskola ja Suoranta (2008), jotka painottavat analyysin perimmäisen tarkoituksen löytyvän juuri selkeydestä. Perustana on, että kerätty aineisto saataisiin tiivistettyä mielekkääseen muotoon, jolloin hajanaisesta aineistosta tulisi yhtenäisempi ja selkeämpi kokonaisuus. (Eskola & Suoranta 2008, 137.) Vaikka analyysin voi toteuttaa monella eri tavalla, on näiden sisältä löydettävissä tietyt vaiheet, joita tutkija käy läpi laadullisen aineiston analyysissä. Ensin tutkijan tulee tehdä vahva päätös siitä, mikä kyseisessä aineistossa kiinnostaa ja erotella ja merkitä ne asiat, jotka aineistossa sisältyvät tutkijan tarkastelemaan ilmiöihin. Tässä tutkimuksessa nämä tarkoittavat niitä mainintoja, joiden avulla selostuksen sisältö oli

jaettavissa eri kategorioihin. Tämän jälkeen aineistosta kerätään yhteen merkityt asiat siten että, aineistosta karsiutuu pois kaikki, mitä tutkimuksessa ei tarkastella. Tämä jäljelle jäänyt tutkimuksen osalta olennainen aineisto voidaan luokitella, teemoitella tai tyypitellä, minkä jälkeen aineistosta voidaan kirjoittaa yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-92.) Toisaalta analyysiä tapahtuu heti ensihetkestä alkaen ja sitä ei voi erottaa erilliseksi tutkimuksen vaiheeksi (Syrjälä ym. 1995, 166).

Sisällön analyysin avulla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon säilyttäen sen sisältämä informaatio (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöistä, teoriaohjaavaa tai teorialähtöistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-98, 108-118). Tässä tutkimuksessa kyseessä on aineistolähtöinen sisällön analyysi, kun aineistosta on nousut asiat esiin, joita kategorioissa tarkastellaan ja analysointi etenee aineiston ehdoilla.

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus. Tutkimuksen kohteena ovat kahden eri televisiokanavan jalkapalloselostukset. Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa tutkijan näkökulmat ja tulkinnat saattavat muuttua ja kehittyä työn edetessä. Tällöin tutkijan on tärkeää tiedostaa omat ennakkokäsitykset aiheesta sekä omat intressit, sillä ne voivat vaikuttaa aineiston keruuseen ja analysointiin rajaten tutkittavaa aluetta oman perspektiivinsä välityksellä (Kiviniemi 2010, 70.) Tiedostan, että minulla oli ennakkokäsityksiä ja että omat näkökulmani ja ennakoasenteeni saattavat vaikuttaa tuloksiin. Tästä johtuen olen jättänyt kannustamani joukkueen ottelut pois aineistosta ja olen pyrkinyt keskittymään ensisijaisesti selostukselliseen sisältöön. Pyrin tulosten analysoinnissa mahdollisimman objektiiviseen näkökulmaan. Tutkimusta tehdessä on tärkeää tiedostaa omat oletukset tutkittavaan ilmiötä kohtaan. Toisaalta, vaikka ennakkokäsitykset voivatkin muuttua työn edetessä, tutkijan oma arvomaailma on vahvasti yhteydessä näkemykseen, jonka tutkija ilmiöstä muodostaa. (Syrjälä ym. 1995, 14-15.) Metsämuuronen nostaakin tapaustutkimuksen eduksi sen, että se nimenomaan perustuu tutkijan omiin kokemuksiin ja se hyväksyy yleistyksen (Metsämuuronen 2006, 211). Yksi laadullisen tutkimuksen asetelmista on tapaustutkimus, jossa tutkijan mielenkiinto kohdistuu yhteen tapaukseen ja sen kuvaamiseen mahdollisimman tarkasti (Stake 2000, 436). Se minkälaisia tulkintoja aineistosta saadaan, riippuu paljolti tutkijan tieteellisestä mielikuvituksesta minkä johdosta tutkijan asema on keskeinen (Eskola & Suoranta 2008, 20, 145).

Laadullisessa analyysissä lähestyn eri kanavien (YLE ja MTV) selostuksia sisällönanalyysin kautta. Teen myös omien näkemysteni mukaisia huomioita onnistuneista ja vähemmän onnis-

tuneista selostuksista. Tarkoituksena on näin välttää sisällön analyysin yleinen ongelma, jolloin tutkimuksesta ei ole osattu tehdä mielekkäitä johtopäätöksiä vaan kerätty aineisto on kirjoitettu tulosmuotoon ilman vertailua. Redusoinnissa eli aineiston pelkistämässä on tarkoitus saada kerätty aineisto tiiviimmäksi, jolloin tutkimustehtävä ohjaa tutkimusta luonnollisesti keskittyen olennaisiin ilmauksiin. Sisällönanalyysin avulla aineistosta karsitaan kaikki ylimääräinen, jolloin jäljelle jäävät tutkimuksen kannalta olennaiset maininnat, joiden avulla vertailen kanavien selostustapoja keskenään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108-109.) Tähän pyrin tutkimusta tehdessäni.

Sekä laadullinen sisällönanalyysi että teemoittelu ovat perusmenetelmiä laadullisessa analyysissä, joiden avulla tutkimustehtävän olennaisimmat asiat saadaan luokiteltua aineistosta. Olen jakanut selostusten kategoriat teemoihin, joiden avulla selostuksia on ollut helpompi analysoida ja vertailla.

Luotettavuutta tarkastellessa on hyvä huomioida oma roolini tutkijana näiden pelien aikana. En omistanut otteluiden aikaan maksukorttia, joten en nähnyt pelejä molemmilta kanavilta. Tästä johtuen Ylen toimintamallit oli tutut ja odotukset näitä selostuksia kohtaan oli jo valmiiksi tietyllä asteella. MTV:n puolelta olin seurannut lähetyksiä satunnaisesti, mutta suurempia odotuksia näitä lähetyksiä kohtaan minulla ei ollut. Tutkijana olen ollut aineiston äärellä keruun alkulähteiltä saakka ja se on varmasti vaikuttanut tiedostamattainikin omiin ennakkokäsityksiin, tiedostaen kuitenkin sen, että olen tämän tutkimuksen ratkaiseva työkalu (Eskola & Suoranta 2008, 210). Tutkimuksen luonteen johdosta minun on mahdotonta olla tutkimuksen ulkopuolella, joten pyrin tuomaan esille mahdollisimman selkeästi käsityksiä ja johtopäätöksiä aiheesta. Luotettavuus tässä tutkimuksessa koskee myös sitä, miten olen aineiston litteroinut ja mitä olen ottanut huomioon. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189.) Litteroinnissa pyrin olemaan tarkka ja huolellinen ja luokitteluvaiheessa olen pyrkinyt perustelevaan huolellisesti tekemäni valinnat lukijoille.

5 TULOKSET

Eroja kanavien selostuksissa löytyi, toisissa kategorioissa enemmän kuin toisissa. Yleiseksi huomioksi voidaan sanoa, että Ylellä selostus oli kokonaisvaltaisempaa MTV:n selostuksiin verrattuna. Yleisradion lähetyksissä onnistuttiin huomioimaan niin jalkapallon aktiivikuluttajia kuin satunnaiskatselijoitakin. Tunnelman luomisessa yhtä MTV:n ottelua lukuun ottamatta selostajat olivat erittäin innokkaita ja mukaansa tempaavia. Vertailu oli toisissa kategorioissa hankalaa ja näistä ei eroja suuremmin löytynyt kyseessä olevien kanavien välillä. Yleisiä havaintoja tuli paljon ja tämän luokan asiat olivat suurelta osin analysoivaa otetta, jota kaikilta selostajilta löytyi hyvin. Pelin intensiteettitasoa laskiessa selostajat täyttivät selostuksia historiallisella kerronnalla kertoen joko joukkueiden tai pelaajien asioista. MTV:n selostaja Tuomas Virkkunen toi ottelussaan pelaajien henkilökohtaisen elämän lähelle tavallista katsojaa:

” Ex-napolitaano, joka jälleen tänään on pyrähdellyt vauhdikkaasti. Pariisissa asuessaan on Lavezzi ollut vain tiukasti sitä mieltä että huomattavasti kivempaa on Pariisissa asua, koska saa kadullakin tulla rauhassa. Napolissa ei ollut sama juttu. Napolissa itse asiassa Lavezzi omisti niin kuin tapoihin kuuluu ja meillä kaikilla varmaan sellainen on eli talo ja oma ranta. Edes omalla rannallaan Lavezzi ei voinut olla, koska napolifanit vuokrailivat viereiseltä rantapoukamalta veneitä ja seilailivat siihen Lavezzin rantaan. Napolihan on aavistuksen verran fanaattinen mesta.” BARPSG

Seuraavassa taulukossa on nähtävissä tarkasti, kuinka monta havaintoa mihinkin kategoriaan on eri kanavien puolella tullut.

TAULUKKO 3. Mainintojen määrät yhteensä

Kategoria	YLE	MTV
Tunnelma luominen ja yleisön havainnointi	69	44
Yleiset havainnot	145	83
Pelaajien ja tuomareiden ratkaisut ja/tai ominaisuudet	81	79
Valmentajan vaikutukset	61	41
Tulevaisuuteen orientoituminen	61	47
Historiallinen kerronta	109	123
Joukkue	44	45
Pelaaja, valmentaja tai tuomari	65	78

5.1 Tunnelman luominen ja yleisön havainnointi

Pääpiirteissään tunnelman luonti onnistui jokaisessa ottelussa. Suurimmat huomiot ja eroavaisuudet liittyivät intensiteetiltään hieman verkkaisempiin otteluihin. Ääni ja innostuneisuus koostuivat selostajan ominaisuuksista ja mukana elämisestä. Kahdessa MTV:n ottelussa tunnelma oli hiipunut ja selostajan äänen monotonisuus teki katsomisesta aavistuksen puuduttavan. Ylellä yhdessä ottelussa suurin hohto oli mennyt, mutta selostajan ammattitaidon ansiolla hän onnistui silti pitämään omalla innostuneisuudellaan katsojaa otteessaan. Kaikissa otteluissa, joissa intensiteettitaso oli alhainen, selostajat käyttivät paljon aikaa joukkueiden pelihistoriaan liittyvien asioiden läpikäymiseen. Nämä ovat selostajan varastoa, jota voi käyttää, mikäli käsillä oleva ottelu ei anna kylliksi analysoitavaa. Toki tämä saattoi olla myös MTV:n puolella selostajalle tyypillinen piirre, sillä toisessa ottelussa hän kertoi pelihistoriallisia faktoja myös melko runsaasti, vaikka pelin intensiteettitaso ja tapahtumat olisivat tarjonneet analysoinnille oivan pelialustan.

Litteroidussa aineistossa Ylen selostuksista tuli tunnelman luomisesta huomattavasti enemmän merkintöjä ja myös tunnelman luominen katsojille oli aktiivista. Syy suurempiin merkintämääriin saattaa olla siinä, että Ylen kahdesta ottelusta jännitys säilyi aina päätösvihellykseen asti. MTV:n otteluissa ratkaisut olivat käytännössä jo tapahtuneet viimeistään toisen puoliajan alkuun mennessä. Muuten suurempia eroavaisuuksia tunnelman luomisessa ei tullut esille.

Toki MTV:n puolella selostajat käyttivät selkeästi useammin värikkäämpiä ilmauksia ja otte-
luiden tunnelmaa pyrittiin luomaan myös kielellisillä ilmauksilla kuten seuraava lainaus osoit-
taa:

”Pasi Rautiainenkin ja Tuomas Tahvanainssiis siis tätä nykyä veikkaavat nelosdivarissa. Näin pojat tulleet piirisarjatasolle, mutta mitään nelosdivarimeininkiä ei todellakaan nähdä Santiago Bernabeun virheettömällä nurmella. Veikkaaminen se ei ole aina helppoa. Jose Mourinho laittaa palttoota kiinni, Mourinho Special one joka aiemmin tänä vuonna täytti 50 vuotta 26. tammikuuta tuli viiskymppiä mittariin. Tarun hohtoiselle lusitaani managerille päävalmentajalle, joka on ollut aiemmin puolivälieriävaiheessa tsämpärissä kuusi kertaa ja joka ikinen kerta hänen luotsaamansa joukkueet ovat painelleet jatkoon.” RMAGAL

MTV:n selostajat loivat useasti tunnelmaa omaa äänenpainoaan hyväksikäyttäen. Ylellä puo-
lestaan oltiin monipuolisempia, kun innostuneisuuden lisäksi yleisön reagointi ja stadionilla
vallitseva tunnelma pyrittiin kommentailla ja huomioilla välittämään kotisohville. Suuri osa
ottelusta perustuu pelaajien ja maksavien katsojien väliselle vuorovaikutukselle. Pelaajat kiit-
tävät yleisöä kannustuksesta ja yleisö puolestaan reagoi esimerkiksi antamalla suosionosoit-
uksia seisaaltaan tai vihellyksin. Tämä tuli selkeästi esiin MTV:n selostuksissa, joissa yleisön
reaktioiden kuvaaminen liittyi suurelta osin pelaajavaihtojen yhteyteen.

*”Özilin esitykseen vaativa madridilaisyleisö on tyytyväinen. Ja mukavan vastaanoton saa
myös kentälle juokseva kroatialaistähti Luka Modrić.”* RMAGAL

*”Ja kuten näitte, ympäri Nou Campia porukka on jopa seisaaltaan taputtamassa. Fanit eivät
ole missään vaiheessa David Villaa hylännyt.”* BARPSG

Ylen selostajat onnistuivat puolestaan taidokkaasti kuvailemaan vaihtojen lisäksi myös ylei-
sön reaktioita erinäisiin pelitilanteisiin liittyviin asioihin.

”Ja katsomo elää tunteella kotijoukkueen jokaisessa hetkessä ja tilanteessa.” DORMAL

*”Sven Bender on loukkaantuneena nurmen pinnassa tämän tilanteen jäljiltä. Ja voitte kuvitel-
la mikä on kotiyleisön reaktio.”* RMADOR

kotoa käsin ottelua seuranneelle katsojalle tuli olo, että selostaja odotti ainoastaan työpäivän loppumista.

5.2 Yleiset havainnot

Yleisiä havaintoja ottelusta ja sen kulusta tuli selkeästi eniten. Tämä kategoria sisältää joukkueen toimintaan keskittyvät kommentit. Ottelun kuluessa joukkueiden toimintaa on ehkä helpointa huomioida, mutta peliä analysoivat kommentit eivät nouse samalla tavalla aineistosta itsekseen verraten tunnelmaan ja yleisöön. Tämä on ehkä suurin pelin analysointia koskeva osuus, jossa selostajan kyky analysoida pelin tapahtumia nousee tarkasteltavaksi. Suurempi eroavaisuus tässä oli yksittäisten selostajien taidot kuin kanavakohtaiset eroavaisuudet. Erään ottelun jälkeen selostaja analysoi lyhyesti päättyneen ottelun kulminaatiopisteet erittäin ammattitaitoisesti.

”PSG antoi tänään kaikkensa kuten Sirigukin elekielestä näkyy. Pastoren ja kaikkien kasvoilta paistaa se, että tänään kaatui pariisilaisseura saappaat jalassa, mutta sittenkään sittenkään siihen suureen sensaatioon ei enää paukut riittäneet. Kaikki oli vielä hallussa siihen asti kun Leo Messi asteli kentälle. Hänen merkitystään ei voi väheksyä, koska sen jälkeen jos ei Barcelona pelkästään rakennellut huomattavasti parempia maalintekopaikkoja teki tasoituksen yhteen yhteen ja peli-ilme oli erilainen, eikä sen jälkeen PSG saanut käytännössä kyllä minkäänlaista kiriä aikaan.” BARPSG

Joissain otteluissa itse peli tuki selostuksen rytmittämistä, mikä myös lisäsi selostajan työn tekemistä ja mielekkyyttä, kun jännitys säilyi ja draamaa oli tarjolla viimeiseen pillinvihellykseen asti. Nämä myös antoi selostukselle valmiit raamit, jonka ympärille oli helppoa rakentaa toimivaa lähetystä. Esimerkiksi MTV:n eräs ottelu, vaikka kyseessä oli ensimmäinen osaottelu, niin itse peli selostajan täydennyksillä oli viihdyttävää viihdettä ja analysoivat huomiot täydensivät miellyttävää katselukokemusta.

”Dortmund ei varmasti tyydy yhden maalin voittoon kotikentällään, kun Real Madrid on tuon vierasmaalin saanut tehtyä, joten odotettavissa on kyllä melkoista hurlumheita varmasti päästä päähän.” DORRMA

”Mitä ihmettä Real Madrid leirissä tällä hetkellä tapahtuu. Valkoisten peli on totaalisen sekaisin juuri tällä hetkellä ja nyt tarvittaisiin pallokontrollia ja rauhoittumista.” DORRMA

Ylellä yleisiä huomioita tuli huomattavasti runsaammin kuin MTV:lla. Ylen selostuksissa nostettiin muun muassa esiin pelaajien ja joukkueiden valmiudet pelata merkityksellisiä suurien panosten otteluita. Seuraavassa esimerkki tästä, kun kentällä kohtaa pelaajien kokemukset, kun vastakkain olivat viime vuosina menestymään tottunut Barcelona ja huipulla myös oleva Bayern München.

”Kun monen pelaajan unelma on ainoastaan päästä mestareiden liigaan, niin Xavin kohdalla unelmat ovat pikkaisen erilaisia. Miehellä tänään uran 13. mestareiden liigan välieräottelu. Siinä jokaiselle vähän mietittävää.” BAYBAR

Tämä kommentti avaa katsojille samalla sen, että toinen joukkueista on ollut tilanteessa ennemminkin ja juuri tämä kokemus voi olla se pieni muutoksen tekevä asia pelissä, joka auttaa joukkuetta toteuttamaan pelisuunnitelmaansa tarkemmin ja ratkaisee ottelun.

”Homma on edennyt aika lailla niin kuin on odotettu tänään eli Real on pyörittänyt rakentanut paikkoja Dortmund on keskittynyt vastahyökkäyksiin.” RMADOR

”Juventus voi jatkaa täysin samalla kaavalla mitä se on oikeastaan koko toisen puoliskon noudattanut eli antaa Celticin pyörittää ja lähtee sitten näihin vastaiskuhyökkäyksiin.” CELJUV

Ylen selostuksissa näitä havaintoja oli useita. Ylen katsojakunta on varmaankin kirjavampi ja laajempi kuin MTV:n juuri ammattitaitoisten havaintojen vuoksi. MTV:n ottelut näkyvät maksukortin takana ja sen katsojat ovat usein lajin suurkuluttajia tavalliseen satunnaiskatsojaan verrattuna. Jotta satunnaiskatsojat voisivat päästä pelin kulkuun mukaan, tulee Ylen lähetysten olla lähtökohdiltaan selkeämpiä.

Joidenkin otteluiden käänneet veivät selostajat vertaamaan ottelua jopa elokuvamaailmaan.

”Aivan uskomaton käsikirjoitus, jota edes tässä ei olisi voinut parahin elokuvakäsikirjoittaja tehdä ja kirjoittaa.” DORMAL

Yleiset havainnot kuvastavat hyvin sitä, kuinka selostaja on päässyt pelin sisälle ja kuinka hän on uppoutunut pelin kulkuun mukaan odottaen sen tarjoavan elämyksiä. Näiden yleisien havaintojen avulla selostajien on mahdollista avata ottelun kulkua tai taktisia kulminaatiopisteitä katsojille. Analysoinnin lisäksi MTV:n yhdessä ottelussa selostaja elävöitti analysointia pienillä tarinoilla. Nämä tarinat avasivat yksittäisten pelaajien sekä myös tuomarin taustoja, jolloin katsoja sai sellaista tietoa, jota ei normaaleissa lähetyksissä tai uutisissa lue. Tämä osoittaa sen, kuinka selostaja oli tehnyt taustatyönsä huolella ja halusi palvella asiakkaita eli tässä tapauksessa katsojia.

5.3 Yksittäisten pelaajien/tuomareiden ratkaisut

Pelaajiin tai tuomareiden ratkaisuihin liittyvät kommentit kuvasivat yksittäisten pelaajien tekemiä valintoja pelitilanteissa tai tuomareiden toimintaa. Yksittäisten pelaajien ratkaisut auttavat yleensä myös koko joukkuetta. Usein selostajien on helpompaa huomioda pelaajien toimintaa hyökkäystilanteissa kuin muissa tilanteissa, mutta tämän tutkimuksen perusteella selostajat huomioivat myös pelaajien puolustustyöskentelyä runsaasti.

”Drogba hyvänä pääpelaajana auttaa oman joukkueensa puolustusta.” RMAGAL

”Todella esimerkillisesti on hollantilainenkin tehnyt puolustustyönsä tänään, jota ei välttämättä aina näe.” BAYBAR

”Huikeaa on nyt kyllä ollut tämä PSG pakkien vetojen blokkauksin.” BARPSG

Tuomarit eivät usein saa kiitosta työstään, muuten kuin rahallisen korvauksen muodossa. Ylellä yhdessä ottelussa annettiin kiitosta tuomaritoiminnalle, mutta silti samassa viitattiin jo ottelun jälkeisiin spekulointeihin tuomarityöskentelystä.

”Viktor Kassain on pitänyt kyllä suht hyvin pelin hyppysissään, mutta nuo käsivirheet varmasti tulevat puhuttamaan sitten tämän jälkeen.” BAYBAR

Pelaajien toimintaa kommentoitiin kiitettävästi. Kommentit voidaan jakaa kolmeen tarkempaan alueeseen, jotka käsittävät aiemmin pelissä tapahtuneet suoritukset, sen hetkiset ratkaisut tai yleiset pelaajan ominaisuudet.

”Alvesinkin syöttötarkkuudessa oli tosiaan ensimmäisellä puolikkaalla vähän parannettavaa.” BARPSG

”Ihanalla kosketuksella pelaa Götze pallon Reusille.” DORRMA

”Varane näyttää oikea-aikaista pelinlukemistaan ja hyvää katkopeliään.” RMAGAL

”Sergio Ramos siinä lähikuvissa, kova pelimies niin henkisesti kuin fyysisestikin.” RMADOR

Joskus yksittäisten pelaajien läsnäolo tai suoritukset vaikuttavat koko joukkueen peli-ilmeeseen ja mikäli kyseessä oli niin sanottu johtava pelaaja, selostaja kuvasi hänen toimintaansa.

”Ja siellä kapellimestari ei pelkästään dominoi omilla jaloillaan ja peliälyllään kaikella muulla, vaan myöskin johtajuudella. Onhan tämä peli-ilme ollut aivan erilainen mitä se oli ennen Messiä.” BARPSG

Selostajat huomioivat oivasti myös pelin aiheuttaman rasituksen. Pelin loppuvaiheessa pelaajien otteet ja suoritukset heikkenevät kertyneen rasituksen myötä. Tämä tuli esille muutamaankin kertaan eri peleissä. Joskus selostaja pyrki selittämään katsojalle miksi pelaaja pelaa niin kuin pelaa eli miksi joku teki tietynlaisen valinnan tietynlaisessa pelitilanteessa.

”Nyt alkaa Mottalla olla kyllä vähän sen tyyppisiä suorituksia, että alkaa väsy painaa.”
BARPSG

”Ja näette kuinka puhki Michael Essien on tällä hetkellä, Grosskreutz vie pallon kulmaukseen ja kuluttaa jokaisen mahdollisen sekunnin.” RMADOR

Väsyneenä pelaajat saattavat tehdä myös sellaisia ratkaisuja, jotka voivat muuttaa koko pelin kulun loppuhetkillä. Myös näitä ratkaisuja selostajat onnistuivat nostamaan esiin.

”Dortmund Jakub Blaszczykowski, Sami Khedira tekee työtään loppuun saakka, mutta syöttö jää kuitenkin liian taakse ja tuo oli kyllä heikoin ratkaisu kaikista nimittäin olisi pistänyt pal-

lon vaikka yli päätyrajasta, mutta ei sitä tee näin Real Madrid pääsee vastaiskuun.” RMA-DOR

Yhdessä ottelussa vertailu tuotiin hyvin lähelle penkkiurheilijaa kun Ylen selostaja viittasi kotikatsomossa istuvien jalkapallon pelaamiseen.

”Jokainen futari tietää miltä tuo tuntuu. Suoraan nilkkaan tuohon jalkapöydän päälle missä ei mitään suoja ole.” BAYBAR

Merkintöjä ja huomioita tässä kategoriassa tuli molempien kanavien välillä tasaisesti. Tilanteen voi kuvata toki monella tapaa ja on myös selostajan oman persoonan mukaista päättää, koska tilanteessa on ollut huikea kosketus palloon tai pelaajalle perussuoritus. Ylellä havainnot olivat yleisempiä ja selkeämpiä toteamuksia, kun taas MTV:lla selostajien havainnoissa oli enemmän analysoivaa otetta.

5.4 Valmentajan vaikutus

Jos pelissä säästytään loukkaantumisilta tai yllättäviltä ulosajoilta, tehdään suurin osa pelaajavaihtoista ottelun toisella puoliajalla. Näillä vaihdoilla valmentaja useimmiten pyrkii tuomaan kentälle joko tuoreita jalkoja tai sitten taktisesti muokkaamaan kenttäryhmitystä joko hyökkäävämpään tai puolustavampaan suuntaan. Valmentajat antavat usein myös taktisia ohjeita pelikentän reunalta. Suurin osa selostajien kommentteista valmentajan toimintaa kohtaan liittyi vaihtoihin, jolloin useimmiten vain tyydyttiin kertomaan kuka tulee kentältä pois ja kuka tulee tilalle. Jo aiemmin mainitussa Ylen lähettämässä Borussia Dortmund – Málaga -ottelussa huomioitiin monipuolisesti valmentajien ratkaisuja. Kattava kuvaus valmentajan toimien monipuolisuudesta tarttui selostajan haaviin.

”Ja lisää hyökkäysvoimaa sitten kärkipelaaja Schieberin muodossa haki Jürgen Klopp tuolla Dortmund tuplavaihdolla.”

”Ja niin sinne otetaan isot miehet kaikki kärkeen.”

”Ja ilmeisesti Jürgen Kloppin pienimuotoinen raivopuuska sitten tuottaa toivotun tuloksen. Ainakin Dortmundilla tässä aktiivisuutta välittömästi Kloppin reaktion jälkeen näkyy.”

Kyseessä oli voimakkaasti tunteella elävä valmentaja, joten hänen toimintansa päättyi usein kameroiden keskipisteeksi. Selostajan monipuoliset havainnot valmentajan toiminnasta avasivat valmentajan aivoituksia katsojille. Dortmundin valmentaja Klopp oli mukana lisäksi myös yhdessä MTV:n ottelussa sekä Ylellä toisessa ottelussa. Näistä erottui selvästi se, että Ylen kahdessa ottelussa huomioitiin huomattavasti enemmän valmentajan toimia verrattuna MTV:een. Kansainvälinen ohjelman ohjaaja välittää lähetettävän kuvan, joten molemmat kanavat ovat olleet samalla lähtöviivalla tähän asiaan liittyen.

MTV:lla eräs selostaja ottelun loputtua analysoidessaan pelin kulminaatiopisteitä kyseenalaisti valmentajan toimet.

”Sitten voidaan myöskin jossitella siinä, väsykö tässä helteessä ja juoksemisessa PSG tänään niin paljon että Ancelottikin olisi voinut tehdä vaihtoja vähän aikaisemmin. Aika myöhäiseen vaiheeseen ne jäivät. Sieltä olisi kenties penkiltä vähän voitu vielä hakea tuoretta voimaa hyökkäykseen, koska vähän alkoi näyttää tiettyjen pelaajien Lavezzin, Zlatanin ja kumppaneiden syötöissä alkoi paistaa vähän huolimattomuus ja ehkä siellä vielä pienet maitohapot jyläsivät niin paljon.” BARPSG

Tämä kuvaus avasi katsojille sen, että valmentaja olisi omilla toimillaan saattanut vaikuttaa ottelun lopputulokseen ja jatkoon menneeseen joukkueeseen. Analyysi oli hyvin perusteellinen ja pelitapahtumiin reagoitiin nopeasti.

Otteluparien ratkettua, valmentajat pyrkivät katsomaan myös tulevaan. Hyvänä esimerkkinä tästä oli MTV:n selostajan huomio siitä, miksi Bayern München teki pelaajavaihdon.

”Aivan oikein Martínez, Lahm, Schweinsteiger -kolmikko otettiin kentältä pois ja siinä Heynckes ei jättänyt sitten mitään sattuman varaan. Näillä herroilla varoitukset alla, herrat vaihtoon ja pelurit sitten mukana toukokuun lopun loppuottelussa Wembleyllä.” BARBAY

MTV:n selostaja toi esiin myös valmentajan reagoinnin siihen, että yksi pelaaja saatiin paremmin peliin mukaan. Ylellä selostajat kuvasivat myös valmentajan valintojen taustalla olevia motiiveja seuraavia otteluita silmällä pitäen.

”Özil ei päässyt tuolla oikealla laidalla ensimmäisellä puoliajalla peliin mukaan ei laisinkaan. Niinpä Mourinho avausnelivitosen edetessä siirsi saksalaisen.” DORRMA

”Hyökkääjä pois puolustava keskikenttäpelaaja tilalle. Varmasti tuo ryhmitys pikkaisen muuttuu, mutta kyllä tuossa näkee että Heynckes lähtee vähäsen varmistelemaan”. BAYBAR

Kaksiosaisissa cup-otteluissa valmentaja pitää takaraivossaan jatkuvasti toisen osaottelun, jonka lähtökohtia avausosassa luodaan. Kaksiosaisissa otteluissa tasatilanteissa kahden ottelun jälkeen enemmän vierasmaaleja tehnyt joukkue etenee jatkoon ja mikäli tilanne on tämänkin jälkeen tasan, pelataan jatkoaika. Tämän takia vierasmaalin arvo on merkittävä ja tästä johtuen ensimmäiset osat saattavat olla varovaisempia lähtökohdiltaan, kun ottelussa haetaan asetelmia toiseen osaan. Otteluissa, joissa tunnelma oli hieman laantunut ja suurin intensiteetti kadonnut, ei myöskään valmentajien toimiin kiinnitetty niin paljon huomiota. Näissä kohdin valmentajien vaihdot eivät muokanneet joukkueen taktiikoita näkyvään suuntaan eivätkä selostajat kuvanneen heidän reaktioitaan tai toimiaan. Tässä kategoriassa eroavaisuuksia ei YLE:n ja MTV:n välillä niin selkeästi ilmennyt.

5.5 Tulevaisuuteen orientoituminen

Tulevaisuuteen orientoitumisessa selostuksista ei löytynyt suoraan yhtenäistä suuntaa. Selostuksista jotkut keskittyivät yksittäisten pelaajien saamiin varoituksiin ja sen myötä pelikieltoihin. Osa keskittyi lyhytnäköisesti joidenkin pelaajien suorituksiin jäljellä olevan ottelun aikana.

”Sergio Ramos saa varoituksen ja se tietää sitten puolestaan sitä, että Real Madrid kapteeni ei pelaa toisessa osaottelussa. Varoitustili täynnä.” RMAGAL

”Nyt on mielenkiintoista myös nähdä, että jääkö Lucas toisella puolikkaalla varjoon kuten jäi viikko sitten.” BARPSG

Kolmessa kahdeksasta ottelusta suurin huomio kohdistui joukkueen esityksiin. Seuraavista kommentaareista tulee esiin, että tulevaisuuteen liittyen selostajat ennakoivat sitä, mitä seuraavissa peleissä on ehkä odotettavissa. Kyseiset huomiot voivat liittyä joukkueen taktiikkaan tai yksittäisten pelaajien pelaamiseen.

”Hänet Madridin on saatava kuriin toisessa osassa. Bernabeulla lienee selvä, että siellä Dortmund ei tule yhtä railakkaasti hyökkäämään.” DORRMA

”Bayernilla ei mitään tarvetta riskeerata mitään tai älyttömästi prässätä päälle, mutta kyllähän joukkueen tyyliin totta kai kuuluu että hyökätään jatkuvasti.” BAYBAR

Lisäksi selostuksissa korostuivat joukkueen tulevat ottelut. Yksi selostus keskittyi suurelta osin lyhytnäköisesti sen ottelun pelitapahtumiin.

”Ja aikahan totta kai kuuluu saksalaisjoukkueen hyväksi kokoajan.” RMADOR

”Yksi maali, se kyllä tulisi lopullisesti sitten ratkaisemaan tämän, oikeastaan jos dortmund sen siis iskee.” RMADOR

Yhdessä MTV:n selostuksessa otettiin esiin yhtäältä kyseisen loppupelin vaikutukset seuraavaan osaotteluun ja lähtökohdat siihen.

”Nyt näyttäisi siltä, että suurin kiima on Dortmundiltakin hiipunut ja nyt keskitytään enemmän siihen oman maalin suojeluun ja siihen, että Real ei nyt missään tapauksessa pääse tekemään toista vierasmaalia tänään.” DORRMA

Kahdessa selostuksessa selostajat kiinnittivät huomiota Mestareiden liigan jatko-ohjelmaan ja sen tulevaisuuteen. Näissä toisen osaottelun otteluissa katseet käännettiin pelin jo ratkettua tulevaan finaaliin, jolloin luotiin jo asetelmia tuota tulevaa peliä kohtaan.

”Jupp Heynckes tyylikkäästi harmaantunut herra, joka 9. toukokuuta täyttää 68 vuotta ja mikä olisi sen komeampi syntymäpäivälahja kuin myöhemmin pelattava mestarien liiga, siitä voitto ja olisi siinä synttärilahjaa kerrakseen.” BARBAY

Toinen ottelu oli puolestaan ensimmäisiä pudotuspeliotteluita, jolloin katseita suunnattiin enemmänkin seuraaviin otteluihin.

”Ja tietenkin kun pudotuspelivaihe on käynnissä, niin näitä turhia aivan turhia lappuja kannattaisi nyt tietenkin vältellä, vaikka tilanne nyt vaikuttaa olevankin selvä, mutta ihan seuraavia kamppailuja silmällä pitäen.” CELJUV

Tulevaisuuteen orientoituminen oli vahvasti sidoksissa kyseessä olleeseen otteluun ja kierrokseen, jota pelattiin. Tästä johtuen kanavien välillä oli vaikea löytää laadullisia eroja, koska eri ottelukierroksilla tulevaisuuden näkymät ovat luonnollisesti erilaiset. Kaikissa lähetyksissä kuitenkin viitattiin vahvasti tulevaan, oli kyseessä sitten pelaajien tai joukkueiden tulevaisuus. Ja juuri nämä huomiot tulevaisuuteen ovat keskeisessä roolissa, sillä cup-muotoisessa kilpailussa tähdätään finaaliin.

5.6 Historiallinen kerronta

Tässä kategoriassa ensimmäistä kertaa MTV:n puolella oli enemmän merkintöjä kuin Ylellä. Kaikilla selostajilla oli kykyä muutamilla lauseilla kertoa pelaajien historiasta liittyen pelaajien aikaisempiin seuroihin tai kuluneeseen kauteen seura- tai maajoukkuepaidassa. Koska merkintöjä tässä oli MTV:lla enemmän kuin Ylellä, oli heillä oletettavasti myös enemmän tietoa yksittäisistä henkilöistä, valmentajista tai tuomareista. Pelin intensiteettitason laskiessa selostajilla on enemmän aikaa silmäillä omia muistiinpanojaan ja nostaa sieltä mielenkiintoisia faktoja esiin. Seuraavassa muutama esimerkki tällaisista selostuksista MTV:n puolella:

”Kapteeni Sergio Ramos. Hän sai 100 a-maaottelua täyteen Suomea vastaan. Teki maalin kun Espanja Suomi pelasi Gijonissa 1-1.” RMAGAL

”Kuiperssin suuntaan vai käydäänkö siellä nyt jonkinmoisia hiusasioita läpi kun Kuiperssilla tosiaan se oma parturi on” BARPSG

”Onhan näitä neljän ja viiden maalin iltoja silloin tällöin Mestareiden liigassa nähty, mutta Real Madridin verkkoon olisiko kukaan tehnyt edes Laligassa koskaan neljää maalia. Se olisi hyvin mielenkiintoista tietää. Mestareiden liigassa tuskin.” DORRMA

Tässä kategoriassa ylipäätään jotkin historialliset kerronnat olivat todella pitkiä ja tämän takia mahdollisesti aikaa on mennyt näiden kertomiseen, jolloin muiden kategorioiden huomiot ovat jääneet vähemmälle. Ylen puolella keskiarvoa nostaa Celtic – Juventus ottelu, jossa Antti

Ennekari kertoi pelaajien merkinnöistä yli kolmanneksen yhdessä ottelussa. Näistä suurin osa oli lyhyitä kommentteja, jotka antavat katsojille hieman lisätietoa kyseisistä henkilöistä:

”Celtichän maksoi Hooperista kaksikym anteeksi kolme miljoonaa, kun Hooper oli vain 22-vuotias, siirtyi Scunthorpesta kesällä 2010 The Bhoysin riveihin”

” Forrest oli sivussa viikonlopun Inverness-ottelusta reisivamman takia, mutta kuten hyvin näkyy on kunnossa, yksi näistä omista Celticin kasvateista.”

”Keskitys joka menee Buffonille. Ei ole vanha herra joutunut hirveästi venymään, tässä ottelussa serie aan kah serie aassa kahdeksan kertaa parhaaksi maalivahdiksi valittu Gianluigi Buffon.”

Joukkueisiin liittyvissä kerronnoissa ei suurempia eroavaisuuksia kanavien välille näkynyt vaan niissä kerrottiin tasaisesti joukkueen edellisistä otteluista niin kotoisissa sarjoissa kuin Mestareiden liigassakin.

”Malaga on tehnyt tämän kauden mestarien liigassa kahdeksassa ottelussa avausmaalin ja se on eniten, tämän kauden liigassa. Dortmund puolestaan seitsemän kertaa ja nyt Malaga pitää yksinäisenä joukkueena tuota tämän kauden ennätystä hallinnassaan” DORMAL

”Pitkästäpitkästä aikaa Barcelonalle ainakin tällä hetkellä hämmöttää kotikentällään eurocupissa tappio” BARBAY

Tämä osa-alue on selostajille niin sanottua perusteiden luomista. Selostajat tekevät taustatyönä itselleen materiaalia liittyen pelaajiin ja joukkueisiin, jotta katsojat voivat saada myös sellaista tietoa, joka ei kaikille katsojille ole tiedossa. MTV:n puolella nämä kommentit menivät aavistuksen syvemmälle, kun taas Ylen puolella, kuten ylempänä on nähtävissä, selostukset saattoivat olla yleisempiä asioita. Toki MTV:n puolella Tuomas Virkkunen kertoi pelaajista selkeästi värikkäimpiä tarinoita, joita edes jalkapallon suurkuluttajat eivät välttämättä olleet kuulleet. Itse otteluiden analysointiin ei historia juurikaan auta, mutta mahdollisia pelin suuntavaiheita yksittäiset mielenkiintoiset tilastot erinomaisesti täydentävät.

6 POHDINTA

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää minkälaisiin sisällöllisiin kategorioihin jalkapalloselostus on jaettavissa ja analysoida jalkapalloselostuksen sisältöjä näiden kategorioiden avulla. Tutkielman toisena tavoitteena oli vertailla muodostettujen kategorioiden avulla sitä, kuinka Ylen ja MTV:n jalkapalloselostukset eroavat toisistaan.

Tässä tutkimuksessa keskeisin havainto oli Ylen selostusten kokonaisvaltaisuus. Ylen lähetykset olivat monipuolisia ja palvelivat katsojia laajalla skaalalla. MTV:n selostuksissa keskityttiin usein katsojien hauskuuttamiseen joko puhekielen hauskoilla ilmauksilla tai kertomalla tarinoita pelaajista tai joukkueista, jotka eivät välttämättä muuten tulisi esille. Tämän tutkimuksen pohjalta selostajan omalla persoonallisuudella on suurempi merkitys jalkapalloselostusten laadukkuuteen kuin televisiokanavien ominaispiirteillä. Toisissa kategorioissa eroavaisuuksia oli helpompi löytää kanavien selostajien välille kuin toisissa.

MTV:n selostajat olivat selkeämmin profiloituneet jalkapalloselostukseen kuin Ylen selostajat. Jalkapalloselostuksia on MTV:lla huomattavasti enemmän ja tätä kautta rutiinia lähetyksen tekemiseen tulee runsaasti. Tämä on hyvä suuntaus katsojan kannalta, koska selostajat voivat kehittyä keskittämällä huomionsa yhden, maksimissaan kahden lajin saloihin. Ylellä toimittajat ovat yleisemmin moniottelijoita, vaikka suurin osa heidänkin selostuksistaan keskittyy tiettyjen valtalajien ympärille.

Käyttämäni tutkimusmenetelmä eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopi tutkimustehtävän selvittämistä kiitettävästi ja koen onnistuneeni menetelmien valinnassa. Aineiston läpikäyminen useaan otteeseen eri aiheita painottaen lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Sain tarkennettua aineistosta nousevien asioiden teemoittelua. Aineistolähtöisessä analyysissä nauhoitetut selostukset tarjosivat laajan katsauksen tutkittavaa asiaa. Teemoittelu selkeytti kategorioiden luomista ja tämän avulla selostuksista muodostui mielekkäitä kokonaisuuksia analyysin tekemiseen. Pyrin kertomaan kaikki työvaiheeni mahdollisimman tarkasti, jotta lukijoille ei jää epäselväksi mitä missäkin työvaiheessa tein.

Tunnelman luominen ja yleisön havainnointi -kategoriassa Ylellä oli huomattavasti enemmän merkintöjä kuin MTV:lla. Tässä huomasi erityisen hyvin sen, että selostaja pystyi omalla toiminnallaan vaikuttamaan siihen, antoiko hän ottelun jo ratkettua vaikuttaa selostuksen välittämiseen kotikatsomoihin. Ylen lähetyksissä mainintojen määrän lisäksi stadioneilla olevan yleisön toimintaa huomioitiin enemmän. Tämä antoi katsojalle kokonaisvaltaisempia elämyksiä vaikka hän ei paikanpäällä ollutkaan. MTV:lla tunnelman luominen koostui pääpiirteittäin sanojen venyttamisestä tai äänenpainon nostamisesta hyvän suorituksen aikana tai sen jälkeen.

Yleisten havaintojen kohdalla oli vielä suuremmat mainintamäärät kanavien välillä Ylen eduksi (145-83). Tämä kategoria kuvaa sitä, kuinka selostaja on heittäytynyt peliin mukaan ja pystyy tekemään siitä samalla havaintoja. Tämä on selostajan työn vaativinta osuutta, jossa pelin ymmärtäminen on avainasemassa. Vaikka Ylellä mainintoja ja analyysiä pelistä oli useammin, oli myös selostajan persoonalla vaikutusta havaintojen määrään. Yleisten havaintojen ja analyysin aste oli toisilla laajempaa kuin toisilla. Toisissa esimerkeissä tilanteita purettiin yhden lauseen verran kun taas toiset avasivat tilanteita pidemmän ja tarkemman analyysin kautta. Pidemmät analyysit antavat katsojille enemmän ymmärrystä yksittäisistä tilanteista ja isommassa kuvassa koko ottelusta. Oleellisia asioita nostamalla katsoja voi saada aivan uudenlaisen katsomiskokemuksen kuin aiemmin. Määrä oli suurempi ja laatu kokonaisuudessa parempaa Ylen kanavalla tässä kategoriassa.

Yksittäisten pelaajien tai tuomareiden ratkaisussa merkinnät menivät lähes tasan kanavien välillä. Tutkimuksessa selvisi se, että kaikki selostajat onnistuivat analysoimaan pelaajien puolustustyöskentelyä kiitettävästi. Oletuksena oli, että hyökkäyspään toimia on helpompi analysoida ja puolustuksen tekemät ratkaisut jäävät vähemmälle huomiolle. Ylen puolella nämä havainnot olivat kuitenkin yleisiä toteamuksia kun taas MTV:n selostajien ote oli tässä kategoriassa analysoivampaa eli he tekivät tarkempia huomioita.

Ylen selostajat huomioivat valmentajan vaikutuksia huomattavasti enemmän kuin MTV:n selostajat. Välillä kommentit liittyivät yleisesti vaihtoihin, mutta myös valmentajan muu reagointi taktiikoiden tai eläytymisen kannalta kentän laidalla tuli esiin Ylen lähetyksissä. Molempien kanavien aineistoon sisältyi vähintään yksi Borussia Dortmundin ottelu. Dortmundilla on todella vahvasti tunteella mukana elävä valmentaja, jonka käytöstä on helppo havainnoida, koska kansainvälinen ohjaaja poimii tämän valmentajan mielellään kameroiden valo-

keilaan. Ylellä tätä valmentajaa huomioitiin keskimääräisesti enemmän. Hänen toimintansa auttoi omalla tavallaan myös kotikatsojaa eläytymään otteluun joko hänen puolelleen tai häntä vastaan.

Tulevaisuuteen orientoitumisessa Ylellä oli hieman enemmän merkintöjä, mutta kanavien selostuksissa ei löytynyt yhtenäistä suuntaa edes kanavan sisällä. Kolmessa ottelussa huomio keskittyi yleisesti joukkueen esityksiin tulevaisuudessa, yhdessä selostuksessa loppupelin vaikutuksiin seuraavaa ottelua silmällä pitäen sekä kahdessa ottelussa Mestareiden liigan jatko-ohjelmaan. Tämän kategorian havainnot olivat vahvasti sidoksissa siihen otteluun, jota pelattiin ja tästä johtuen kanavien välille oli haastavaa löytää eroavaisuuksia. Kaikissa lähetyksissä kuitenkin huomioitiin tulevaisuus joko joukkueen tai pelaajien näkökulmasta.

Historiallinen kerronta oli ainoa kategoria kuudesta, jossa MTV:lla oli enemmän merkintöjä kuin Ylellä. Tämä tuli usein esiin pelin rauhallisemmissa jaksoissa, jolloin selostajilla oli aikaa kertoa jotain mielenkiintoista katsojille. Näissä hetkissä selostajan tekemät ennakkovalmistelut nousevat keskiöön, koska sillä voi täyttää pelin suvantovaiheita. Nämä kommentit olivat usein pitkiä ja veivät mahdollisesti aikaa muilta kategorioilta. Ylen puolella keskiarvoa nosti yksi ottelu, jossa tuli yli kolmannes kanavan kaikista merkinnöistä historia kategoriaan. MTV:n puolella selostukset menivät aavistuksen syvemmälle historiaan kertomisessa kun taas Ylellä kerrottiin vähän yleisempiä asioita. MTV:n puolella Tuomas Virkkunen antoi katsojille mielenkiintoisia tietoja, joita tuskin monikaan lähetyksen seuraajista tiesi ottelua katsoessaan. Itse ottelun analysointiin tämä kategoria ei vaikuta vaan on ennemminkin tukemassa ja antamassa pohjaa selostajille, minkä varaan lähetyksiä voi rakentaa.

Urheiluselostuksessa on kaksi peruslähtökohtaa, joiden tulee olla kunnossa niin radiossa kuin televisiossakin, jotta selostajan välittämä informaatio ei jäisi puutteelliseksi. Ensinnäkin on tärkeää, että selostaja on selkeä ja artikulaatio on luontevaa. Toiseksi urheiluselostajan tulee olla johdonmukainen siten, että hän ei yritä hyppiä roolista toiseen pelitilanteen tai urheilu-suorituksen mukaan. Vasta tämän jälkeen tulevat persoonalliset ja kielelliset ilmaukset sekä muut eläytymiskeinot, jotka ovat tulleet yhä tärkeämmäksi selostajia rekrytoitaessa. Urheiluselostus on melko miesvaltainen ala, jossa naisten osuus on todella pieni. Tässä yhtenä syyinä voi olla töiden painottuminen pääasiallisesti vuoro- ja viikonlopputyöhön, johon harvasta äidistä olisi. Iltapainotteinen vaikeissa olosuhteissa työskentely on lisännyt urheilutoimittajien keskinäistä arvostusta. Työajat, lajien paljous ja jatkuva kiire ovat puolestaan urheilutoimitta-

jien valituksen kohteena oman ammatin heikkouksia mietittäessä. (Pänkäläinen 1998b, 5-8,37.)

Tässä tutkimuksessa oli oleellista ymmärtää kanavien lähtökohtaiset erot. Yle näkyy kaikille ja siinä katsojakunta on laajaa juuri yleisen näkyvyyden johdosta. MTV:n maksukanavat näkyvät puolestaan ainoastaan niille katsojille, jotka haluavat maksaa palvelusta, joten katsojat mahdollisesti odottavat myös selostajilta enemmän kuin julkisen puolen lähetyksissä. Tietyt selostajat ovat syystä tai toisesta saaneet kulttimaineen, kuten esimerkiksi aiemmin mainitut Antero Mertaranta ja Tuomas Virkkunen. Kulttimaineen saaneet selostajat joutuvat pelinappuloiksi, jolloin heitä käytetään houkuttimina kun myydään urheilutuotteita, erilaisia kanavapaketteja. Mertarannan ponnahduslautana toimi jääkiekon Suomen maailmanmestaruus vuonna 1995. Ruotsin MM-kisat olivat vasta hänen toiset selostamansa jääkiekon arvokisat. Tuomas Virkkunen puolestaan saavutti maineensa Urheilukanavalla, kun jalkapallo-ottelut Euroopan suursarjoista näkyivät kaikille vapailta kanavilla. Tuolloin hän onnistui luomaan jokaiseen otteluun sellaisen tunnelman, kuin niissä olisi ollut suurempikin mestaruus kyseessä. Lisäksi hänellä on uskomaton taito analysoida otteluita heti pelin jälkeen ja elävöittää otteluita kertomalla tarinoita ottelun edetessä, joista tunnetuimpana Pedron tarina liittyen Atlético Madridin kannattamiseen, jota on katsottu YouTube-sivustolla yli 100 000 kertaa. Tämänkin tutkimuksen otteluissa Virkkunen kertoi katsojille erittäin mielenkiintoisia tarinoita pelaajien taustoista.

Kulttimaineet voivat syntyä pienistä tapahtumaketjuista ja niiden kertaamisesta tai yhdestä menestyksekkäästä turnauksesta, joka on koskettanut koko kansakuntaa kuten Mertarannan tapaus osoittaa. Nykyisin selostajat ovat mainosten keulahahmoina samalla tavalla kun urheilijat ovat otteluita mainostettaessa. Nyt voi nähdä, kuinka kansalaisille yritetään uskotella totuutta, että jääkiekon maailmanmestaruus tulee vain Mertarannan selostuksilla, jotka ovat nähtävillä vain maksukortin takana.

Laadukkuutta pohtiessa on hyvä kysyä, vaaditaanko maksukanavien selostajilta erilaisia ominaisuuksia tai tyylejä kuin Ylen selostajilta. Tämä voisi olla jatkotutkimuksen aihe, kun itse keskityin sisältöön ja jätin ulkoiset tekijät kuten esimerkiksi sanoilla leikittelyn arvioimisen ja some-näkyvyyden pois. Sosiaalisessa mediassa selostajat mainostavat tavallaan myös itseään, mutta samalla työnantaja saa näkyvyyttä. Nykyään selostajat voivat saada hehkutusta osakseen sosiaalisen median kautta, vaikka meriitit eivät sinne oikeasti riittäisi.

Kun ajattelee, kuinka paljon selostajat ottelun aikana puhuvat ja ajoittain todella nopeastikin, niin huomattavan vähän niissä esiintyy asiavirheitä. Tämän tutkimuksen aineistossa määrä jäi erittäin vähäiseksi, mikä todistaa näiden kahden kanavan kohdalla palkattujen selostajien ammattitaitoa. Tosin täytyy tiedostaa se, että MTV:n puolelta selostajia oli kolme, joista ainoastaan yksi selosti kaksi ottelua. Ylen puolella puolestaan oli kaksi selostajaa, mutta heidän ottelunsa jakautuivat kolme yksi, joten Ylen hyvät tulokset saattavat vääristää tuloksia siten, että tulokset näyttäytyisivät yhden selostajan hyvyyden perusteella enemmän kuin kanavakohtaisilla eroilla.

Yle ei käyttänyt niin värikästä kieltä kuin MTV:n selostajat. Tämä tuli esille muutamaankertaan, kun MTV:n puolella käytettiin paljon lempinimiä ja muutenkin selkeästi enemmän puhekielen ilmauksia. Ylen puolella hauskuudet rakennettiin tapahtumiin, jolloin asiat kerrottiin ilman kielellisiä hienouksia. Tässä on lähetyksiä katsoessa suuri ero. Taitava selostaja onnistuu luomaan hauskuudet myös ilman sanoilla temppuilua kuten Jukola aikoinaan. Toisaalta MTV:n tyyli on lähtökohtaisesti aavistuksen rennompaa verrattuna Ylen asiapitoiseen otteeseen. Välillä Ylen puolella sanottiin ääneen jalkapalloihmisille itsestäänselvyksiä ja niiden kautta analysoitiin peliä. Juuri nämä havainnot ovat niitä, jotka eivät avaudu sellaiselle ihmiselle, joka ottelua satunnaisesti katsoo.

Näin jälkikäteen on todettava, että tulevaisuuteen orientoituminen oli turha kategoria. Se vaikutti etukäteen mielenkiintoiselta, että pystyvätkö selostajat suuntaamaan katseita jo tulevaan ottelun ollessa käynnissä, mutta eroja ei lopulta sitä kautta ollut käytännössä edes mahdollista löytää. Jos eroavaisuuksia haluaisi löytää, olisi täytynyt arvottaa uudestaan, kumpi on tärkeämpää, sen hetkisen pelin analysoiminen huolimatta ottelun tilanteesta vai tulevaisuus ylipäänsä.

MTV:n puolella Tuomas Virkkunen onnistui selostuksessaan analysoimaan pelin aikana tapahtuneita käänteitä, joka konkretisoitui ottelun lopussa. Tässä kohtaa hän antoi kattavan analyysin ottelusta ja sen kulminaatiopisteistä aivan kuin studion kommentaattorit olisivat olleet selostamossa kokoamassa pelin yhteen. Tässä selostajan kokonaisvaltainen pelin ymmärrys ja analysointi on avainasemassa. Otteluiden jälkeen olleita studio-osuuksia ei tarvittaisi, mikäli kerronta olisi aina tällä tasolla. Muissa otteluissa näin ammattimaista ja osuvaa ottelun koon-tia ei ollut, mutta Virkkunen onkin erittäin arvostetussa asemassa jalkapalloselostajana.

Tutkimukseen valitut ottelut olivat sekä ensimmäisiä että toisia osaotteluita. Näistä ensimmäinen osaottelu antaa usein jo valmiit lähtöasetelmat ja vastakkainasettelut selostajille toiseen osaotteluun, jonka varaan selostusta voi ja on helppo rakentaa. Olisiko ollut validimpaa, että kaikki ottelut olisivat olleet ensimmäisiä tai toisia osaotteluita? Ja lisäksi kun sekä Yle että MTV lähettivät molemmat myös Mestareiden liigan finaalin, olisi mahdollista saada sama ottelu analysoitavaksi. Tämä tasaisi lähetysten lähtökohdat ja molemmat aloittaisivat samalta viivalta. Tällaisesta erityislaatuista ottelusta olisi myös mielenkiintoista tutkia ottelun alku ja selostajan luomat ennakoasetelmat ja analyysit. Finaaleihin tai tärkeisiin tapahtumiin, oli kyseessä sitten mikä laji tahansa, kanavat pyrkivät luonnollisesti laittamaan aina parhaat pelit samalla lailla kuin valmentajat tekevät pelaajien suhteen. Sama pätee myös studio-osuuksiin ja selostamoonkin. Saman ottelun analysoiminen poistaisi kaikki pelien sisällä tapahtuvat eroavaisuudet ja tasaisi lähtökohdat molemmilla selostuksilla, sillä myös studio-osuuksilla olisi samat lähtöpisteet.

Olisi mielenkiintoista tutkia studio-osuuksien eroavaisuuksia. Molemmat kanavat tuottavat näissä otteluissa studio-osuuden, jossa ennen ottelua analysoidaan illan ottelua. Puoliajalla käydään oleellisia huomioita läpi asiantuntijoiden avulla ja ottelun jälkeen käydään pelin ratkaisuvaiheet läpi studio-tiimien johdolla. Näistä löytyy varmasti eroavaisuuksia varsinkin tyyllisesti, mutta miten on asiantuntemuksen laita, jossa molemmat pyrkivät ottamaan studioon peliä tuntevia analyttikkoja?

Urheiluselostamista on vaikea määritellä. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää miten esimerkiksi Suomen arvostetuimmat selostajat määrittelevät hyvän urheiluselostuksen. Lisäksi urheiluselostus vaatii ammattitaitoa ja tässä kehittyä kokemuksen kautta. Olisi hyvä pohtia, miten tällä hetkellä suosituimmat selostajat kartuttavat ammattitaitoaan, joka joutuu jatkuvaan haasteeseen ymmärtävämmän kohdeyleisön ansiosta. Tämän tutkimuksen otteluissa oli ainoastaan selostajat yksikseen studiossa. Tiilikainen oli ensimmäinen suomalainen selostaja, joka luotti kahden selostajan yhteistyöhön, jossa toinen voisi keskittyä selostamiseen ja toinen analysoimaan. Lisäksi tämä tasapainottaisi molempien taakkaa ja oletettavasti lähetyksissä olisi mahdollista päästä syvempään ymmärtämiseen. (Salomaa 1989, 277-278.) Suuri haaste tässä on se, että näiden kahden henkilön välisen kemian tulee toimia heti alusta alkaen hyvällä tasolla, sillä muuten lähetyksestä tulee sekavaa. Selostaja voi näissä tapauksissa keskittyä tapahtuman selostamiseen ja kommentaattori syventämään katsojien tietämystä. Molempien tulee tiedostaa oma roolinsa. Esimerkiksi hiihtolajeissa MTV käyttää selostajaa ja

kommentaattoria, mutta esimerkiksi jääkiekko- ja jalkapallolähetykset hoituvat pelkästään selostajien avulla. Tätä valintaa helpottaa, että näihin lähetyskiin sisältyy kattavat ennakkostudiot, joissa ottelua pyritään purkamaan pienempiin osiin.

Urheiluselostajien täytyy lajista riippumatta päivittää omaa tietotaitoaan. Heidän tulee kehittää omia vahvuuksia ja kiinnittää katseita myös heikkoihin osa-alueisiin samalla tavalla kuin tapahtuman urheilijatkin tekevät. Urheilutapahtumien arvaamattomuus antaa työlle epävakaan leiman, mutta se myös mahdollistaa heittäytymisen ottelun matkaan. Vieraan lajin selostaminen silloin tällöin voi auttaa myös selostajan työssä samalla tavalla, kuin oheisharjoittelu jossaain toisessa lajissa voi pitkässä juoksussa palvella myös omaa lajia. Steen antaa selostajille ohjeen, joista ensimmäiseen kiteyttää osuvasti selostajan tärkeimmän olemuksen. Tässä ohjeessa hän käskee selostajaa pitämään yhden silmän monitorissa, yhden silmän pelikentässä ja kolmannen silmän omassa kielessä ja jos sellainen on, niin vieressä istuvassa kommentaattorissa. (Steen 2008, 159.)

Jalkapallo on säilyttänyt suosionsa kaupallistuvassa maailmassa ja säännöt ovat pysyneet melko muuttumattomina. Sääntöjä ei ole muokattu esimerkiksi television ehdoilla, mutta tätä saattaa osaltaan helpottaa se, että jalkapallon peliaika on selkeä ja pysynyt vakiona. Sen ansiosta jalkapallo-ottelut on helppo sijoittaa ohjelmakarttoihin. Lajin kauneus säilyy, vaikka maailma muuttuu. Yhteinen kieli jalkapallon avulla pysyy vaikka matkustaisi maailman köyhimpiin maihin. Sitä intoa ja yhdessä pelaamista ei edes kaupallistuva maailma pysty tappamaan. Urheilulähetyksetkin jatkuvat ja lisääntyvät. Tuntuu ettei tällä kasvulla ole rajoja. Viihdettä urheilun muodossa on ollut jo gladiaattorien aikaan. Nyt vain lajit ovat vaihtuneet, mutta juhlat säilyneet. Urheilu kaikissa muodoissaan pois lukien vilppi, elää ja voi hyvin, joten urheilu voikin nostaa käden ylös, laskea sen omalle olkapäälleen ja todeta hyvä minä. Perheasiat voivat hyvin ja elämä maistuu. Näytös voi jatkua. Nykypäivän näytökseen kuuluu erottamattomasti myös hyvä selostus – jalkapallo, jos mikä, ansaitsee sen.

LÄHTEET

- Blomqvist, S. 2011. Tytöt tahtoo pitää hauskaa. Yleisradion Urheiluruudun naiskuva. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Boyle, R. 2009. Sports journalism: Context and Issues. London: Sage.
- Desmarais, F. & Bruce, T. 2009. The Power of the local in Sports Broadcasting: A Cross-Cultural Analysis of Rugby Commentary. *International Journal of Sport Communication* 2, 129–145.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Heinilä, K. 2000. Millainen rooli urheilujournalismilla on yhteiskunnassa? Teoksessa M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia. Jyväskylä: Likes, 273-284.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Holopainen, V.-L. 2001. Urheilutoimittaja. Kirotnun viehättävä ammatti. Pori: Ai-Ri Offset.
- Huhtala, A. 1979. Urheiluohjelmien kieli. Teoksessa S. Kahila (toim.) Elävää Suomea. Yleisradion kieliopas. Jyväskylä: Gummerus, 65–73.
- Kurjensaari, M. 1970. Kansakunnan kaapin päällä. Helsinki: Tammi.
- Laine, A. 2011. Urheilujournalismin Suomi-Ruotsi-maaottelu. Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympia uutisoinnista. Helsinki: Edita.
- Laine, A. 2012. Katsaus suomalaisen urheilujournalismin historiaan. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat. Jyväskylä: Yliopistopaino, 273-288.
- Laine, A. & Itkonen, H. 2009. Korkeempi kaiku: sanan magiaa ja puheen poetiikka. Teoksessa S. Knuuttila & U. Piela (toim.) Kalevalaseuran vuosikirja 88. Porvoo: WS Bookwell Oy. 199–221.
- Luhtanen, P. 2004. Jalkapallovalmennus. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Nevalainen, P. 2005. Siinäpä se! Antero Mertarannan kanssa urheilun kulisseissa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Pänkäläinen, S. 1998. Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan. Teoksessa A. Halmesvirta & H. Roiko-Jokela (toim.) *Urheilu, historia ja julkisuus*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 45–54.
- Pänkäläinen, S. 1998b. *Suomalainen urheilujournalismi*. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XV. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Rautarinta, E. 2002. Päivittäisseurantaa ja omia ideoita. Väitetyt ja tuotetut jutut *Ilta-Sanomien* ja *Turun sanomien* urheilutarjonnassa. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Salokangas R. 1996. *Yleisradion historia 1949-1996*. 2.osa. Aikansa oloinen. Jyväskylä: WSOY painolaitokset.
- Salomaa, P. 1989. *Dokumentaarinen radioilmaisu*. Yleisradion tutkimusraportti B1. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Sihvo, S. 2000. *Illan urheiluanti*. Urheiluruudun sisällöllinen muutos 1963–2000. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Sirkkiä-Jarva, S. 2007. *TV-urheilun puoli vuosisataa Nurmesta Niemiseen*. Teoksessa J. Wiio (toim.) *Television viisi vuosikymmentä*. Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 447–477.
- Steen, R. 2008. *Sports journalism. A Multimedia Primer*. Abingdon: Routledge.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1995. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Rauma: Kirjapaino West Point Oy
- Tiessalo, R. 2012. *Espanjan jalkapalloseurat kuilun partaalla*. Viitattu 2.4.2012.
http://yle.fi/urheilu/lajit/jalkapallo/ulkomaat/2012/03/espanjan_jalkapalloseurat_kuilun_partaalla_3340875.html.
- Tiilikainen, P. 1940. *Radioselostajana tulilinjoilla*. Porvoo: WSOY.
- Tikkanen, S. 2000. *Huomio! Huomio! Martti Jukolan urheiluselostaminen, hänen eri urheiluroolinsa ja esikuvan elävä perintö*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Uronen, I & Wiio J. 2012. *Televisio*. Teoksessa K. Nordenstren & O. Wiio (toim.) *Suomen media-maisema*. Jyväskylä, 150-172.
- Virtapohja, K. 1998. *Sankarien salaisuudet*. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä: Atena.

- Virtapohja, K. 2000. Media ja urheilun skandaalit. Teoksessa H.Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) Urheilu katsoo peiliin. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1999. Jyväskylä: Atena, 57-64.
- Wenner, L. 1989. Media, Sports & Society. London: Sage.
- Ärje, A. 2010. Radioselostusten narratiivisuus. Henkilöhahmot, draamallisuus, ja juonellisuus jääkiekkoselostuksissa. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu - tutkielma.